

REALIZACJA PROJEKTÓW W OPARCIU O PARTYCYPACJĘ

**Poradnik dla zespołów uczestniczących
w projekcie „Niemiecki ma klasę”**

**GOETHE
INSTITUT**

Sprache. Kultur. Deutschland.

SPIS TREŚCI

Wstęp	4
1. Projekty partycypacyjne.....	7
1.1. Partycypacja szkolna	7
1.2. Partycypacyjne prowadzenie projektu	10
1.3. Ważne aspekty kształtowania projektu	11
1.4. Stopnie i formy partycypacji.....	14
1.5. Role i zadania w partycypacyjnym kierowaniu projektami.....	18
1.6. Rozwiązywanie konfliktów.....	22
2. Etapy projektu.....	25
2.1. Etap wstępny – początek pracy nad projektem.....	26
2.2. Etap realizacji.....	34
2.3. Etap końcowy	36
3. Bibliografia	39
4. Załącznik: Arkusze do ćwiczeń i pracy	40
4.1. Do rozdziału: Role i zadania w partycypacyjnym kierowaniu projektami	41
4.2. Do rozdziału: Rozwiązywanie konfliktów	43
4.3. Do rozdziału: Etap wstępny	49
4.4. Do rozdziału: Etap realizacji.....	66
4.5. Do rozdziału: Etap końcowy	70
Impressum	75
Zdjęcia.....	76

WSTĘP

DROGIE NAUCZYCIELKI, DRODZY NAUCZYCIELE

wyobraźcie sobie, że konkurs już się zakończył. Sala do nauki języka niemieckiego wygląda dokładnie tak, jak życzyli sobie Wasi uczniowie – jest jasna, schludna, przestronna i praktyczna. Na ścianach wiszą wykonane przez młodzież plakaty. Rośliny doniczkowe wprowadzają świeżość i spokój, co ułatwia koncentrację.

Wchodzimy do pomieszczenia i już nie chcemy z niego wyjść – ponieważ stworzono w nim przyjazną przestrzeń, która motywuje do nauki i odkrywania nieznanego. Wszyscy są zadowoleni z rezultatu i wspominają wspólnie spędzony czas – wiele miesięcy intensywnej, dobrowolnej pracy nad projektem, który zintegrował grupę. Każdy odnajduje się w nowej sali, gdyż każdy wniósł coś od siebie. Inni zaś podziwiają piękną klasę i pytają, kto ją urządził. „My”.

Czy nie byłoby miło usłyszeć właśnie taką odpowiedź? Jak się Wam udało skoordynować projekt „Niemiecki ma klasę” i zachęcić uczniów do działania tak, by zechcieli przejąć za niego odpowiedzialność? Jak zadbaliście o to, by dobre pomysły były nie tylko zbierane, lecz także realizowane? I wreszcie – jak udało się Wam sprawić, by zmiana wystroju klasy przerodziła się w zespołowe przedsięwzięcie?

Wyobraźcie sobie, że Wasz udział w projekcie „Niemiecki ma klasę” będzie sukcesem. Jakie wspólne działania mogłyby to umożliwić? Żeby osiągnąć ten cel, z pewnością warto wykorzystać całe swoje doświadczenie i fachową wiedzę, siłę przekonywania, kreatywność oraz talenty organizacyjne.

Celem niniejszego poradnika jest wsparcie Was na tej drodze tak, by projekt mógł być realizowany w oparciu o partycypację. Znajdziecie tu praktyczne wskazówki w zakresie planowania, realizacji i oceny pracy nad projektem konkursowym „Niemiecki ma klasę”. Publikacja ma również zachęcić Was do sprawdzenia się w roli życzliwych towarzyszy Waszych uczniów – dzięki temu odkryjecie, jakie możliwości daje im partycypacyjne kierowanie projektem, a także ile satysfakcji może ono dostarczyć Wam samym.

Projekty partycypacyjne przyniosą korzyści zarówno Wam, jak i Waszym uczniom. Z perspektywy nauczyciela do zalet należą:

- możliwość rozłożenia odpowiedzialności na wiele osób. To zdejmuje z Was obowiązek posiadania wiedzy na każdy temat i wykonywania wszystkich czynności. Jednocześnie do projektu angażujecie innych i dajecie im sposobność do współuczestniczenia w pracy;
- okazja do tego, by uczyć akceptacji i praktykować tolerancję wobec osób odmiennie myślących, by dopuszczać i wspierać różnorodność;
- szansa na podejście z większą swobodą do realizacji wspólnych zadań.

Uczniom projekty partycypacyjne umożliwiają natomiast:

- pokazanie własnych zdolności i mocnych stron, sprawdzenie się w działaniu i doświadczenie sukcesu. To z kolei wzmacnia w młodzieży wiarę w siebie i motywuje ją do aktywnego uczestniczenia w lekcjach języka niemieckiego również poza projektem;
- przejęcie odpowiedzialności za projekt, utożsamienie się ze wspólnym celem i wykształcenie gotowości do włożenia w inicjatywę energii oraz zaproponowania własnych pomysłów;
- rozwinięcie kompetencji społecznych i tzw. *soft skills*, takich jak umiejętność pracy zespołowej oraz dobre zarządzanie czasem. Praca nad wspólnym projektem daje możliwość sprawdzenia własnych umiejętności komunikacyjnych, zawierania kompromisów, radzenia sobie z presją czasu oraz godzenia się z tym, że inni mogą mieć odmienne zdanie.
- Realizacja projektu to proces, na który składa się etap wstępny (prezentacja projektu lub briefing, zbieranie pomysłów, określenie planu działania), „gorący” etap realizacji oraz etap końcowy (ocena, dokumentacja projektu).

briefing → zbieranie pomysłów → harmonogram prac →
realizacja → wynik → ocena/dokumentacja

W poradniku znajdziecie informacje dotyczące tego, czym jest projekt partycypacyjny w kontekście konkursu, sugestie, jakie punkty należy uwzględnić przy realizacji takich projektów, wskazówki na temat istniejących form partycypacji oraz znaczenia projektów partycypacyjnych w ramach pełnionej przez nauczycieli funkcji. Publikacja naświetla poszczególne etapy pracy metodą projektów. Załącznik zawiera zaś praktyczne arkusze do ćwiczeń oraz propozycje metodyczne w zakresie radzenia sobie w sposób partycypacyjny z poszczególnymi stadiami projektu.

Etap wstępny, etap realizacji i etap końcowy mogą przebiegać w kolejności opisanej w poradniku. Z równym powodzeniem kilka etapów można realizować równolegle. W praktyce nie da się wszystkiego zaplanować w każdym szczególe. Opracowany przez nas model jest niejako uproszczeniem i ma wskazać Wam pewną strukturę, a także dać impuls do pracy metodycznej oraz wskazówki dotyczące tego, na co zwracać uwagę podczas poszczególnych etapów przedsięwzięcia. Model ma więc jedynie służyć lepszej orientacji w wykonywaniu zadania, jakim jest projekt partycypacyjny, oraz stać się inspiracją do podjęcia konkretnych działań.

Wierzmy, że Wasze cenne nauczycielskie doświadczenie oraz kompetencje społeczne umożliwią rozwój indywidualnego podejścia do realizacji projektów partycypacyjnych. Jak uczy nas neurobiologia oraz teoria relacji oraz jak podpowiada nam doświadczenie, Wasza osobowość może mieć ogromny wpływ na pracę uczniów w trakcie realizacji projektu.

Życzymy przyjemnej lektury oraz wiele radości z uczenia się, organizowania, zarządzania oraz kierowania projektem w ramach konkursu „Niemiecki ma klasę”!

1. PROJEKTY PARTYCYPACYJNE

Ten, kogo dotyczą podejmowane decyzje, powinien mieć w nich udział,
(Kammerlander, Koch, Mc Clelland, Votta 2015: 7)

Udział uczniów w podejmowaniu decyzji i w realizacji pomysłów związanych ze zmianą aranżacji sali lekcyjnej jest elementem kluczowym w projekcie „Niemiecki ma klasę”. Zgodnie z założeniami konkursu, nawet najlepiej wyglądająca sala nie decyduje w pełni o sukcesie przedsięwzięcia. Równie ważne, jak uzyskanie nowego wyglądu klasy, jest partycypacyjne poprowadzenie projektu.

Rozdział 1.1. poradnika poświęcony jest wyjaśnieniu pojęcia partycypacji w kontekście pracy z młodzieżą oraz jej znaczeniu dla uczniów i grona pedagogicznego. W kolejnych podrozdziałach przedstawione zostały istotne aspekty projektów partycypacyjnych oraz różne stopnie i formy partycypacji. W dalszej kolejności opisano zadania i role przypadające osobom kierującym projektami partycypacyjnymi, a także wyzwania związane z pełnieniem w trakcie pracy nowych ról. W zakończeniu znajdziemy opis powstawania konfliktów i zarządzania nimi. W załączniku do niniejszego poradnika umieszczono zaś propozycje ćwiczeń, które skłaniają do autorefleksji w odniesieniu do poszczególnych tematów.

1.1. PARTYCYPACJA SZKOLNA

W kontekście pracy z młodzieżą oraz edukacji obywatelskiej partycypację można określić jako:

- **dostęp do decyzyjności i wynikającą z tego możliwość współkształtowania otoczenia,**
- **udział w podejmowaniu decyzji,**
- **możliwość uczestnictwa w planowaniu i realizacji działań związanych z podjętymi decyzjami.**

Współdecydowanie dzieci i młodzieży powinno być możliwe wszędzie tam, gdzie planowane zmiany dotyczą bezpośrednio tej grupy, a więc również w szkole.

Partycypacja to dla młodych ludzi¹:

- możliwość wzięcia we własne ręce spraw, które są dla nich ważne, aby je aktywnie współkształtować i o nich współdecydować,
- odkrycie własnej kreatywności podczas wspólnej burzy mózgów i feerii pomysłów wraz z innymi uczniami,
- aktywne uczestnictwo w procesie kształtowania szkoły, np. w celu zmiany kolorystyki klasy, otwarcia kawiarenki uczniowskiej, zainstalowania na dziedzińcu szkolnym urządzeń sportowych i rekreacyjnych lub uprawy warzyw w ogródku szkolnym na potrzeby szkolnej kuchni,
- możliwość poznania się wszystkich uczestników (uczniów, nauczycieli, dyrekcji, rodziców...) z innej strony,
- szansa na polepszenie interakcji społecznych, doskonalenie umiejętności rozwiązywania konfliktów bez użycia przemocy, przezwyciężenie skostniałych (negatywnych) struktur istniejących między uczniami i nauczycielami,
- zabawa i wzmocnienie poczucia własnej wartości w związku z wzięciem na siebie odpowiedzialności,
- pokazanie umiejętności, które w czasie zajęć lekcyjnych zwykle nie są szczególnie eksponowane,
- uwrażliwienie na rzeczywiste procesy społeczne i gospodarcze (w celu realizacji projektu: poszukiwanie sponsora, zdobycie zezwoleń...),
- nowe kontakty poza szkołą w celu orientacji zawodowej oraz w związku z poszukiwaniem miejsca praktyk i nauki zawodu,
- duma z samodzielnie osiągniętych wyników.

¹ Ten fragment poradnika pochodzi z „Partizipation in der Schule – Ein Praxisleitfaden” Juliane Ostrop wydanego przez Deutsches Rotes Kreuz Generalsekretariat, Team Kinder-, Jugend- und Familienhilfe

Partycypacja to dla dyrekcji szkoły i nauczycieli²:

- wiedza, ile odpowiedzialności i swobody działania można dać uczniom i jakie formy współdecydowania trzeba umożliwić w szkole,
- nabywanie nowych umiejętności: także dorośli uczestniczący w projekcie: muszą być w stanie oddać odpowiedzialność w ręce młodzieży, a w zamian za to będą mogli poznać uczniów z perspektywy wykraczającej poza szkołę
- identyfikowanie się uczniów ze szkołą; lepsze zgranie się klas, polepszenie atmosfery w szkole poprzez możliwość jej współkształtowania
- zaangażowanie rozumiane przez młodzież jako „ich” sprawa na rzecz „ich” szkoły,
- pozytywny PR na rzecz szkoły; otwarcie szkoły na zewnątrz i ściślejsza współpraca z partnerami spoza szkoły,
- alternatywna oferta miejsc i form nauki w szkole,

2 Ibid.

- możliwość wykorzystania wyników i efektów projektów partycypacyjnych na rzecz całej szkoły (pochwała za udany projekt to także forma wyrażenia uznania dla uczestniczących w nim uczniów),
- zapoczątkowanie trwałych procesów rozwoju i zmian w szkole.

1.2. PARTYCYPACYJNE PROWADZENIE PROJEKTU

Udziału nie da się sprowadzić do konkretnej formy, należy go rozumieć jako generalną postawę.
(Kammerlander, Koch, Mc Clelland, Votta 2015: 10)

Podejście partycypacyjne zakłada akceptowanie różnic i dostrzeganie w nich korzyści. Praktykowanie partycypacji nie polega na tym, że każdy ma tę samą opinię. **Partycypacja opiera się na poszukiwaniu skutecznych i konstruktywnych sposobów radzenia sobie z różnorodnością istniejących poglądów.** W ten sposób na końcu tego procesu może powstać coś zupełnie nowego i wspólnego; coś, z czym wszyscy mogą się utożsamiać i chcieć realizować.

Istotną cechą partycypacji w kontekście pedagogicznym jest **zasada dobrowolności**. Będzie ona wymagała od Was jako nauczycieli realistycznej oceny gotowości uczniów do udziału w konkursie. Prawdziwa partycypacja jest możliwa tylko wtedy, gdy uczestnicy zespołu zdecydują się na nią z własnej woli. Jeżeli uczniowie zgodzą się na udział w projekcie pod presją większości, albo aby wam wyświadczyć przysługę, będziecie mieli podczas realizacji projektu „publiczność” zamiast zespołu i trudności ze zmotywowaniem uczniów do działania. To przeczyłoby zaś głównej idei przyświecającej projektowi „Niemiecki ma klasę”, która zakłada realizację **wspólnego** projektu przez nauczycieli i uczniów.

1.3. WAŻNE ASPEKTY KSZTAŁTOWANIA PROJEKTU

Do osiągnięcia prawdziwej partycypacji uczniów w pracy nad projektem konieczne jest właściwe nastawienie oraz nieco metodycznego *know-how*. Poniżej zaprezentowano elementy, które są istotne w partycypacyjnej realizacji projektu w ramach konkursu „Niemiecki ma klasę”.

ZAPEWNIENIE PRAWA DO INFORMACJI

Upewnijcie się, że każdy z członków zespołu otrzymał wszystkie informacje konieczne do tego, by właściwie zrozumieć konkurs. Dajcie im wystarczająco dużo swobody, by mogli zająć własne stanowisko w tej sprawie, wypowiedzieć się oraz rozpocząć działanie lub też go zaniechać.

DOCENIANIE POMYSŁÓW

Pokażcie uczniom, że ich pomysły są wartościowe. Jeśli potraktujecie inicjatywy młodzieży z szacunkiem, łatwiej będzie Wam zmotywować ją do zaangażowania się w projekt. Wzajemny szacunek jest podstawą wspólnego decydowania. Gdy uczniowie poczują się docenieni przez Was i cały zespół, nabiorą odwagi, by wziąć aktywny udział w projekcie.

WYRAŻANIE UZNANIA

Dajcie członkom zespołu wyraźny feedback, jeżeli coś w ich pracy się Wam spodoba. Pozytywne uwagi wspierają partycypację, wyzwajają jednocześnie ducha współpracy.

DOSTRZEGANIE W UCZNIACH EKSPERTÓW

Wykorzystajcie również pośrednie formy uznania, prosząc młodzież o pomoc w sprawach, z którymi sami sobie nie poradzicie lub też w których to oni będą od Was lepsi. Włączcie uczniów w planowanie, w podejmowane decyzji oraz wdrażanie ich w taki sposób, by głos młodych ludzi naprawdę się liczył.

ZADAWANIE PYTAŃ ZAMIAST DYKTOWANIA

Aby we właściwy sposób wykorzystać pomysły i potencjał uczniów wchodzących w skład zespołu, należy zadawać odpowiednio sformułowane pytania, np.: „Jak ma wyglądać nasza sala lekcyjna?”; „Co może wpłynąć na poprawę jej wyglądu?”; „Jak możecie zrealizować te pomysły?”; „Co może wam w tym pomóc?”; „Kogo jeszcze należałoby włączyć do tego procesu?” itp. Takie pytania zaprowadzą Was dalej niż gotowe odpowiedzi lub też pytania, na które można odpowiedzieć jedynie „tak” lub „nie”.

Tworzenie podstaw fair play

Wszyscy członkowie zespołu od początku powinni znać i akceptować reguły obowiązujące w konkursie lub pracy na projektem. Dzięki temu można zapobiec ewentualnym konfliktom.

Fair play w praktyce

Prawdziwa partycypacja istnieje tylko tam, gdzie postępujemy fair. Powinniście uświadomić sobie, że wchodzicie w rolę rozjemcy, przejmując tym samym odpowiedzialność za rozwiązywanie konfliktów wewnątrz zespołu. Waszym celem jest zadbanie o bezproblemowy przebieg pracy. To Wy zdecydujecie o tym, kiedy rozpoczną się i kiedy skończą poszczególne etapy realizacji projektu, oraz o przerwach między nimi. Interweniujcie tam, gdzie „naruszone mogą zostać reguły gry”, oraz przypominajcie uczniom, że powinni trzymać się obowiązujących porozumień.

Zapobieganie przemocy

Realizacja projektu partycypacyjnego zakłada współpracę wykluczającą stosowanie przemocy. Zaznaczcie wyraźnie, że będziecie odrzucać każdą formę przemocy, zarówno fizycznej, jak i psychicznej. Pod pojęciem przemocy psychicznej należy rozumieć również takie sytuacje, gdy uczniowie wzajemnie się ośmieszają, atakują werbalnie ze względu na wyrażane poglądy lub też obrażają innych. W takich chwilach należy interweniować, tak by każdy uczestnik zespołu uświadomił sobie, że nie będziecie tolerowali zachowań opartych na przemocy.

Pozwólcie działać

Starajcie się jak najczęściej umożliwiać zespołowi samodzielne podejmowanie decyzji. Pamiętajcie jednak, by ich przy tym nie pozostawiać samym sobie. W podejściu partycypacyjnym ważne jest odpowiednie zarządzanie procesami decyzyjnymi. Pomóżcie grupie we wspólnym określeniu, jak będzie przebiegać podejmowanie decyzji, i zadбайcie o to, by członkowie zespołu stosowali się do wcześniejszych ustaleń.

Poszukiwanie konsensusu

Gdy w grupie dojdzie do dyskusji i pojawi się różnica zdań co do realizacji projektu, unikajcie głosowań większościowych, bowiem prowadzą one do tego, że zawsze będą zwycięzcy i zwyciężeni. W konsekwencji tylko część uczestników poczuje, że ich potrzeby są w pełni zaspokojone, podczas gdy pozostali będą zmuszeni całkowicie zrezygnować ze swoich pomysłów. O wiele bardziej wskazana jest metoda postępowania oparta na kompromisie, która zakłada nie to, że pojedyncze osoby zrealizują swoje pomysły, ale że „wszyscy zrobią krok w kierunku stanowiska wspólnego dla całej grupy. Czasami będzie to dość czasochłonne i stresujące, ale w dużej mierze pozwoli uniknąć niezadowolenia wewnątrz zespołu”.

PRZESTRZEŃ DLA WSZYSTKICH

Pozwólcie „wypowiedzieć się nie tylko osobom dominującym w grupie, lecz także tym bardziej cichym”.

WŁĄCZENIE WSZYSTKICH ZAINTERESOWANYCH

Pamiętajcie, by na początku projektu włączyć do niego wszystkie osoby, których będą dotyczyły zmiany wprowadzane w sali lekcyjnej. Mogą to być rodzice, dyrekcja szkoły, koleżanki i koledzy prowadzący zajęcia w tej sali, a także wszystkie inne klasy, które się w niej uczą. Ich wszystkich również należy poinformować o projekcie, spytać o ich oczekiwania oraz potraktować je z powagą. Spróbujcie przy tym przewidzieć interesy poszczególnych grup. W ten sposób uda się Wam zbudować z nimi porozumienie i tym samym umocnić swoją własną pozycję negocjacyjną. Wraz z zespołem zastanówcie się, jak zyskać aprobatę poszczególnych grup.

DOCENIENIE DOŚWIADCZEŃ

Wskazane jest dokonywanie co pewien czas oceny tego, w jaki sposób zespół odbiera pracę nad projektem. Zbierajcie uwagi członków grupy i, po dokonaniu właściwej oceny tych uwag, dostosujcie swoje działania do zgłoszonych przez uczniów postulatów. Poprzez wprowadzenie pytań wartościujących można np. uzyskać informacje o tym, na ile uczniowie są w danym momencie zadowoleni z roli odgrywanej przy realizacji projektu oraz co mogłoby im przynieść jeszcze więcej satysfakcji. W załączniku znajdziecie odpowiednie wskazówki i arkusze zadań służące do przeprowadzenia wstępnej ewaluacji.

1.4. STOPNIE I FORMY PARTYCYPACJI

Poniższy podrozdział poświęcony jest formom i stopniom partycypacji.

Głosowanie to przypuszczalnie pierwsza rzecz, o której pomyślicie, gdy usłyszycie o partycypacji. I słusznie, bowiem głosowanie rzeczywiście bardzo silnie wiąże się z partycypacją. Zawsze lepiej jest zagłosować, niż całkowicie pominąć zdanie uczniów. Istnieją jednak także inne stopnie i formy partycypacji, które w silniejszy i trwalszy sposób umożliwią rozwój uczniów w odpowiedzialnych, dojrzałych obywateli. Poniżej przedstawiamy różne formy oraz stopnie partycypacji.

WYRAŻENIE WŁASNEJ OPINII

Wyrażanie własnej opinii stanowi pierwszy stopień partycypacji w procesie podejmowania decyzji. Zakłada ono, że uczniom udostępnione zostaną wszelkie informacje potrzebne do sformułowania własnego zdania na dany temat oraz że ich opinie zostaną wysłuchane.

WSPÓŁDECYDOWANIE

Współdecydowanie ma miejsce wtedy, gdy w ramach głosowania uczniowie mają wpływ na daną decyzję. Jednakże te osoby, które zostaną przegłosowane, nie będą uwzględnione w końcowym rezultacie – w wyniku głosowania ich zdanie zostanie bowiem pominięte. Dlatego przy realizacji projektów partycypacyjnych nie zaleca się stosowania głosowań większościowych.

SAMODECYDOWANIE

Samodecydowanie ma miejsce, gdy wszyscy wnieśli wkład w podjętą decyzję oraz gdy wszyscy utożsamiają się z osiągniętym rezultatem. Decydowanie o sobie jest konsekwencją dochodzenia do konsensusu. Dyskusja na temat poszczególnych racji odbywa się tak długo, aż grupa znajdzie wspólny mianownik.

Idealną formą partycypacji jest stan, w którym do samodecydowania dochodzimy na drodze różnych form współuczestniczenia w dyskusji oraz współdecydowania. Partycypacja jest szerokim pojęciem – obejmującym zarówno wspólne planowanie oraz decydowanie o pomysłach, jak i uczestnictwo wszystkich członków grupy w podejmowaniu decyzji.

W pracy projektowej w ramach konkursu „Niemiecki ma klasę” należy dążyć do działań opartych na samodecydowaniu. Efektywna praca metodą projektu powinna przebiegać między decydowaniem o sobie i współdecydowaniem. Wyrażanie własnej opinii zakładamy z góry – jako element, dzięki któremu partycypacja może

zostać osiągnięta. Wymienionym wyżej grupom, które nie należą do zespołu, a na których funkcjonowanie mimo wszystko będą miały wpływ zmiany przeprowadzone w sali lekcyjnej, należy umożliwić przynajmniej wyrażenie opinii – np. poprzez ankiety.

W tym miejscu chcemy zwrócić uwagę na problem, który może się pojawić, jeśli partycypację tylko się pozoruje, zamiast rzeczywiście realizować jej założenia. Może się to zdarzyć np. wtedy, gdy klasa będzie miała możliwość głosowania nad danym zagadnieniem, ale ostatecznie to nauczyciel przeforsuje swoją własną opinię – mimo że uczniowie zdecydują się na coś innego. To **pozorna partycypacja**.

Pozorna partycypacja stanowi poważny problem, ponieważ działania oparte na niej są oszustwem w stosunku do uczniów. Jeśli zapytamy młodych ludzi o zdanie, nie uwzględnimy go jednak podejmując decyzję, poczuwają się oni niesprawiedliwie potraktowani. Istnieje ryzyko, że takie doświadczenia wywołają u uczniów i uczennic poczucie bezradności i obojętności.

Jeśli młodzi ludzie już w szkole odczuwają, że mogą aktywnie wpływać na podejmowane decyzje, przygotujemy ich do życia w społeczeństwie demokratycznym opartym na samodecydowaniu. Pozwoli to im zrozumieć, że nie muszą pasywnie godzić się na decyzje podjęte przez innych. To wpłynie na rozwój ich osobowości.

RÓŻNE STOPNIE PARTYCYPACJI PRZEDSTAWIĆ MOŻNA W FORMIE „DRABINY” OPRACOWANEJ PRZEZ HARTA W 1992 ROKU:

8.	Młodzież sama zbudowała trwałe struktury i zarządza nimi (samorządność)
7.	Inicjatywa i realizacja projektu należą do młodzieży (decydowanie o sobie)
6.	Inicjatywa dorosłych i podejmowanie decyzji wspólnie z młodzieżą
5.	Konsultowanie się z młodzieżą i informowanie jej o czymś (wyrażanie własnej opinii)
4.	Młodzież otrzymuje zadanie, o którym została poinformowana
3.	Młodzież może głosować, ale jej głos ostatecznie się nie liczy (uczestniczenie jako alibi)
2.	Młodzież włączona jest do projektu jako „ozdobny dodatek” („dekoracja”)
1.	Plany dorosłych przedstawiane są jako plany młodzieży (decydowanie należy do innych/manipulacja)

„Drabina uczestnictwa” (źródło: Hart 1992, za: Kammerlander, Koch, McClelland, Votta 2015: 15; z niewielkimi zmianami)

Pierwsze trzy z nich (1–3) to jednak pozorna partycypacja. **Pracę projektową w ramach konkursu „Niemiecki ma klasę” przyporządkować można do stopnia 6** – chodzi o inicjatywę dorosłych (jako nauczyciele informujecie uczniów o konkursie i proponujecie, aby wzięli w nim udział), ale projekt jest realizowany przez klasę.

Konkretnymi przykładami partycypacji w ramach konkursu „Niemiecki ma klasę” mogą być głosowania i moderowane dyskusje, których celem jest osiągnięcie konsensusu. Ważnym krokiem w stronę partycypacji jest również udostępnianie uczniom i uczennicom od samego początku wszystkich ważnych informacji dotyczących konkursu i udzielanie odpowiedzi na ewentualne pytania, ponieważ dostęp do informacji jest podstawą samodzielnego decydowania. Elementem partycypacji jest też wspomniane wcześniej włączenie wszystkich podmiotów, których dotyczą bądź mogłyby dotyczyć podejmowane decyzje. Są to inni uczniowie, którzy nie biorą udziału w konkursie, ale korzystają z sali lekcyjnej; inni nauczyciele, którzy prowadzą w niej zajęcia; dyrekcja i rodzice uczniów uczestniczących w konkursie. Jeśli chcemy postępować sprawiedliwie, powinniśmy na początku projektu zwrócić się do tych osób, przedstawić im pomysł i zasięgnąć ich opinii. Jest prawdopodobne, że będziecie mieć do czynienia z różnymi stanowiskami wobec zaplanowanego przedsięwzięcia. Powinniście traktować je poważnie i próbować znaleźć kompromisowe rozwiązanie na drodze otwartych i opierających się na wzajemnym szacunku rozmów. Tylko w taki sposób możecie zapewnić projektowi akceptację i jednocześnie sprostać wymogom partycypacji. Więcej informacji o postępowaniu w sytuacjach konfliktowych znajdziecie w podrozdziale 1.6. „Rozwiązywanie konfliktów”.

1.5. ROLA I ZADANIA W PARTYCYPACYJNYM KIEROWANIU PROJEKTAMI

Projekt „Niemiecki ma klasę” umożliwi Wam, jako nauczycielom, zwrócenie uwagi na zagadnienie partycypacji w szkole i zaprezentowanie jej na własnym przykładzie. Lecz jak mamy umożliwić partycypację w ramach projektu, gdy jesteśmy przyzwyczajeni do zupełnie innego stylu pracy, a myśl o wprowadzeniu zmian wywołuje w nas uczucie niepewności? W tym podrozdziale spróbujemy odpowiedzieć na te pytania.

Zgodnie z tradycyjną wykładnią, uczniowie i uczennice to osoby „niewiedzące”; takie, które należy pouczyć. Nauczyciel to natomiast osoba posiadająca wiedzę. W pracy partycypacyjnej konieczne jest jednak inne nastawienie pedagoga: pełni on funkcję osoby wspierającej, towarzyszącej i doradzającej, której zadaniem jest nie podawanie gotowych odpowiedzi, a wspieranie uczniów w poszukiwaniu i testowaniu własnych rozwiązań. W ten sposób nauczyciel zmienia się z wychowawcy i człowieka „wszechwiedzącego” w pomocnika i osobę umożliwiającą zdobywanie doświadczenia. Poniżej opisano główne elementy kierowania projektami w sposób partycypacyjny.

A) UMOŻLIWIENIE ZDOBYWANIA DOŚWIADCZEŃ

Co dokładnie należy rozumieć przez umożliwianie uczniom zdobywania doświadczeń?

To przede wszystkim odsunięcie na bok własnych wyobrażeń i norm oraz akceptacja faktu, że reprezentują one tylko jeden z wielu możliwych punktów widzenia. Rozwiązania, które wypracują uczniowie, mają ogromny potencjał – Waszym zadaniem jest towarzyszenie wychowankom oraz wspieranie ich. Ci młodzi ludzie również posiadają kompetencje, które umożliwiają im działanie; wszelkie niezbędne do tego umiejętności są już w nich zakorzenione. Należy je tylko odkryć i umożliwić ich rozwój.

W nauczaniu i pracy metodą projektu umożliwienie zdobywania doświadczeń oznacza również odpowiedzialne koordynowanie pracy w grupie. Waszą rolą będzie wspieranie komunikacji w klasie poprzez moderację. To Wy stworzycie ramy potrzebne do tego, by uczestnicy konkursu uczyli się wspólnie i od siebie nawzajem.

Powinniście podejść do pomysłów uczniów z zainteresowaniem. Istotną częścią składową podejścia opartego na partycypacji jest również szczerść. Musicie wyrażać własne potrzeby w sposób transparentny. Dotyczyć to może przykładowo kwestii aranżacji sali lekcyjnej tak, by sprzyjała ona także Waszej pracy.

B) OKAZYWANIE UCZNIOM UZNANIA

Istotą pozytywnej kultury uczenia się jest docenianie pracy uczennic i uczniów. Pokazując, że doceniacie ich pomysły, wywołacie pozytywne emocje, które, jak udowodniono, pomagają w osiągnięciu sukcesów. Pozytywne uczucia przyczyniają się do bardziej efektywnej nauki przez aktywizację obszarów mózgu, które odpowiadają za elastyczne, kreatywne i oparte na szukaniu powiązań uczenie się. Doceniajcie nawet najmniejsze sukcesy Waszych uczniów i informujcie o nich. Przez uznanie należy rozumieć wszelkie formy pozytywnych informacji zwrotnych, za pomocą których przekażecie uczniom, co zaobserwowaliście w trakcie ich pracy i co uważacie za szczególnie udane.

C) TWORZENIE ZGRANEJ GRUPY I TROSZCZENIE SIĘ O UCZCIWY „PRZEBIEG GRY”

Nauczyciel, podobnie jak trener drużyny sportowej, powinien zatroszczyć się o powstanie zgranego zespołu, tak by każdy uczeń identyfikował się z grupą. Zwiększa to motywację jednostki do zaangażowania się na rzecz wspólnej sprawy, np. do zainwestowania czasu i energii w projekt „Niemiecki ma klasę”.

Do zadań nauczycieli, którzy chcą pracować w sposób partycypacyjny, należy również dbanie o uczciwy „przebieg gry”. Oznacza to konieczność przestrzegania sformułowanych wcześniej zasad i, jeśli zajdzie taka potrzeba, zastosowania sankcji wobec uczniów i uczennic, którzy nie będą się do nich stosować. W ten sposób możecie zadbać o sprawiedliwy przebieg pracy.

D) INDYWIDUALNE WSPIERANIE

Waszym zadaniem jako nauczycieli jest także odkrywanie potencjału i talentów poszczególnych uczniów. Powinniście wspierać ich i jednocześnie stawiać im wymagania poprzez formułowanie odpowiednich zadań i zastanawianie się z każdym uczniem z osobna nad dokonanymi postępami.

Przyjrzyjmy się teraz dokładniej konkretnym sytuacjom w projekcie „Niemiecki ma klasę”. Wasza rola w projekcie składa się z trzech głównych zadań, którym musicie sprostać:

- Kierowanie: jako **koordynatorzy** projektu to Wy nadajecie mu kierunek, podejmujecie samodzielne decyzje, motywujecie innych, tworzycie struktury komunikacji i moderujecie;
- Organizacja: jako **menedżerowie** zapewnianie jakości, udostępnianie zasoby, zarządzanie konfliktami;
- Towarzystwo: jako **coach** wspieracie uczniów, umożliwiacie im partycypację, stoicie u ich boku w trakcie poszukiwania rozwiązań, towarzyszyście im w tym procesie.

To Wy zadecydujecie, jaką postawę przyjąć w konkretnej sytuacji. Nie zawsze będzie łatwo pogodzić ze sobą wszystkie role. Czasami, jako osoby kierujące projektem, będziecie zmuszeni – mimo założeń partycypacji – podjąć pewne decyzje zupełnie sami, bez wcześniejszej zgody całej klasy. Może się tak zdarzyć, jeśli będziecie chcieli osiągnąć kompromis z innym nauczycielem korzystającym z sali w sposób, który nie zakłóci dotychczasowej współpracy grona pedagogicznego.

W innej sytuacji natomiast ważne będzie wejście w rolę coacha. Możecie np. pozwolić klasie na zaproponowanie kolorów, na które pomalować można ściany sali. Powinniście jednak moderować proces podejmowania decyzji. Jest to konieczne, żeby później wszyscy mogli się identyfikować z efektami pracy i byli z nich zadowoleni. Oczywiście możecie w trakcie przedsięwzięcia wejść na chwilę w rolę koordynatora i wyrazić

własne uwagi dotyczące zaproponowanych kolorów: dysponujecie bowiem większą wiedzą na temat oddziaływania barw na atmosferę nauki. Ostateczną decyzję należy jednak podjąć wspólnie; ma ona być nie tylko zgodna z „fachowymi” wymogami, lecz także zaakceptowana przez wszystkich – dzięki partycypacji, którą umożliwiliście w procesie podejmowania decyzji.

JAK OSWOIĆ SIĘ Z ROLAMI?

Minie trochę czasu, zanim przyzwyczajcie się do ról, których wymaga od Was projekt oparty na partycypacji. **Największym wyzwaniem będzie oddanie uczniom częściowej kontroli i zaakceptowanie nieznanego.**

W codziennej praktyce zawodowej nauczyciele często przejmują rolę osoby kierującej. Pełna kontrola nad przebiegiem procesu nauczania ma zapewnić realizację programu i jak najlepsze wyniki uczniów. Taki styl nauczania pozostawia jednak mało miejsca na uwzględnienie różnorodności opinii, partycypację i kreatywność. Skupienie się na roli prowadzącego może wydawać się w niektórych sytuacjach właściwe i nieodzowne. **W pracy projektowej zaleca się jednak zrównoważoną kombinację wszystkich trzech ról – kierowania, organizowania i towarzyszenia.**

Włożony w to wysiłek opłaci się. Nowa jakość zajęć i partycypacyjne kierowanie grupą korzystnie wpłyną zarówno na uczniów, jak i na Wasz styl pracy w przyszłości, przyczyniając się do rozwoju opartej na partycypacji kultury nauczania.

W załączniku znajdziecie ćwiczenie, które pomoże Wam zastanowić się nad poszczególnymi rolami.

1.6. ROZWIĄZYWANIE KONFLIKTÓW

Konflikty nie są w gruncie rzeczy czymś złym, lecz dają szansę na wyjaśnienie czegoś między ludźmi i znalezienie rozwiązań/regulacji/ustaleń, które wszyscy akceptują.
(Welter 2012: 33)

Źródłem konfliktów są różnice interesów i potrzeb. Są one czymś zupełnie normalnym i jako takie powstawać będą w trakcie pracy w ramach konkursu. W końcu nie jest łatwo doprowadzić do tego, by cała grupa zgodziła się na jedno rozwiązanie. Dlatego w tym podrozdziale zajmiemy się naturą konfliktów powstających podczas pracy metodą projektu oraz przedstawimy pomysły, jak radzić sobie z sytuacjami konfliktowymi, przykładowo wtedy, kiedy musicie pośredniczyć między różnymi stanowiskami uczniów lub kiedy sami stajecie się częścią konfliktu.

Sytuacje konfliktowe warto traktować jako szansę. Bądźcie optymistami: większość sporów, które mogą się pojawić w Waszej pracy, da się rozwiązać w sposób zadowalający wszystkie strony. Jeśli podejdziecie do nich z takim nastawieniem, szanse na znalezienie konstruktywnego rozwiązania będą od początku większe, niż jeśli traktować je będziecie jak walkę, w której jedna strona (najczęściej ta, po której sami stoicie) musi mieć rację, druga natomiast musi się mylić. Spytajcie lepiej, jakie potrzeby skrywają się za stanowiskami poszczególnych stron i w jaki sposób zaspokoić jak najwięcej z nich.

A) POWSTAWANIE KONFLIKTÓW

Każdy człowiek we właściwy wyłącznie sobie sposób poznaje otaczającą go rzeczywistość. W zależności od tego, jak dorastaliśmy, jak zostaliśmy wychowani, jak przebiegała nasza socjalizacja, jakie doświadczenia mogliśmy zdobyć – rozumiemy świat inaczej. Może się zdarzyć, że dwie różne osoby będą przypisywać temu samemu zjawisku zupełnie inne znaczenie. Jest to część ludzkiej natury, która stanowi o naszej wyjątkowości. W ten sposób powstaje różnorodność, którą należy doceniać i chronić, – ale która jednocześnie może wywoływać konflikty. Każdy może bowiem rościć sobie prawo do uznania własnego sposobu patrzenia na świat za jedynie słuszny. Niemniej jednak, istnieje tak dużo „słusznych” punktów widzenia, jak wiele jest stron w konflikcie. Nie oznacza to, że wszystkie poglądy są stosowne lub że wszystkie z nich trzeba usprawiedliwić. Chodzi raczej o to, że każdy ma do nich prawo, gdyż wynikają one z naszych uczuć i potrzeb. Dlatego niespełnione potrzeby – jak np. potrzebę bezpieczeństwa, uznania, uczestniczenia, przynależenia lub samorealizacji – można traktować jako źródło konfliktów.

B) ROZWIĄZYWANIE KONFLIKTÓW

Już wyobrażenie sobie rozwiązania jest krokiem w jego stronę.
(Renoldner, Scala, Rabenstein 2014: 34)

Żeby rozwiązać konflikt, trzeba najpierw wyjaśnić okoliczności jego powstania. Innymi słowy, musimy zadać

sobie pytania, które pomogą znaleźć rozwiązanie konfliktu. Pytanie, kto w danym sporze ma rację, nie jest jednak pomocne, lecz wręcz przeciwnie: będzie raczej stało na przeszkodzie w znalezieniu rozwiązania. Bardziej pomocne w procesie szukania rozwiązania będzie zadanie sobie pytań:

- W czym pojawienie się problemu w danym momencie może nam pomóc?
- Do czego służy on osobie, która wywołała konflikt?
- Jakich efektów oczekują poszczególne osoby biorące udział w konflikcie?
- Do czego może mi on posłużyć jako pedagogowi?

Żeby zadać te pytania, musimy dokonać *reinterpretacji* tego, do czego jesteśmy przyzwyczajeni: konieczne jest **odejście od myślenia w kategoriach „sprawca”/„ofiara” lub „prawda”/„fałsz”**. Tego typu wzorce myślenia są atrakcyjne, ponieważ zwalniają nas z odpowiedzialności za szukanie rozwiązania. W ten sposób powstaje uproszczony, czarno-biały obraz, który nasz umysł w łatwy sposób może przetworzyć. Obraz ten nie odwzorowuje jednak złożonej rzeczywistości i nie pomaga nam rozwiązać istniejących konfliktów. Dlatego zachęcamy Was i Waszych uczniów do zmiany perspektywy myślenia i skoncentrowania się na poszukiwaniu rozwiązań.

Jedną z możliwości ćwiczenia takiej reinterpretacji jest zadanie sobie pytania o to, jakie (dobre) intencje innej osoby kryją się za zachowaniem, które postrzegamy jako problematyczne. Cele, które stawia sobie osoba wywołująca konflikt, mogą się okazać całkowicie zrozumiałe: „Każda forma reakcji, każde zachowanie jest (...) próbą znalezienia rozwiązania na bazie będących do dyspozycji możliwości zachowań i/lub szacowanych szans odniesienia sukcesu”.

C) KROKI W STRONĘ ROZWIĄZANIA KONFLIKTU

Zarządzanie konfliktami polega na prowadzeniu komunikacji poświęconej sytuacji konfliktowej w taki sposób, by wszystkie strony czuły się wysłuchane i zrozumiane, by postrzegały swoją pozycję w sposób mniej kategoriyczny, rozpoznały swoje potrzeby, były w stanie przekazać je innym i je negocjować.
(Renoldner, Scala, Rabenstein 2014: 90)

Po wyjaśnieniu, jak czujemy się w sytuacji konfliktowej i co nam przeszkadza, warto się zastanowić, jakie są potrzeby innych stron. O spełnienie których z nich walczą?”

Warto możliwie jak najwcześniej zapobiec eskalacji konfliktu. Oznacza to w wielu przypadkach ostudzenie intensywnych emocji, np. przez próbę zdystansowania się. W kolejnym kroku należy spróbować zrozumieć drugą osobę i pamiętając o szacunku dla wszystkich stron (również dla siebie), poszukać kompromisu.

Uznanie dobrych intencji, z których wynika zachowanie innych i umiejętność komunikowania tego – to już połowa drogi do zażegnania konfliktu.

Wysłuchajcie uważnie skarg i argumentów i potraktujcie je poważnie. Przyjrzyjcie się temu, jak osoby uwikłane w spór reagują na siebie nawzajem i jak przyjmują Wasze propozycje zmian. Jeśli chcecie odnieść się do zachowania jednej ze stron, zwróćcie uwagę raczej na to, co dana osoba przez takie zachowanie chciała osiągnąć. W ten sposób umożliwicie stronie konfliktu znalezienia dróg, które doprowadzą ją do rozwiązania sporu i zrealizowania własnych celów. Warto w takiej sytuacji odnieść się do wcześniejszych doświadczeń, które mogą posłużyć uczniom jako pozytywny przykład. Rozmowa powinna zakończyć się wspólnymi ustaleniami. Zaoferujcie swoją pomoc przy wprowadzaniu zmian. Doceńcie gotowość uczniów do rozmowy oraz czas i emocje, które w nią włożyli.

Jeśli zaistniały konflikt wynika z tego, że jeden z członków zespołu poczuł się przez Was urażony, spróbujcie otwarcie porozmawiać z tą osobą. Okażcie zrozumienie dla rozmówcy i wyrażcie żal, że taka sytuacja miała miejsce. Przepróście za zachowanie, które osoba ta uznała za krzywdzące.

Jeżeli konflikt powstał między innymi osobami, np. między uczniami lub uczennicami z klasy, a Wy odgrywacie w nim rolę mediatora, musicie zadbać o to, by każdy został wysłuchany. Brak stronniczości jest bardzo ważny, jeśli chcecie sprostać wymogom demokratycznego i partycypacyjnego kierowania projektem. Poproście wszystkie strony konfliktu, by wczuły się w sytuację innych osób i spróbowały zrozumieć uczucia i punkt widzenia „przeciwników”. Zaapelujcie do wszystkich uczestników sporu, by zamiast zarzutów formułowali potrzeby. Pozwoli to uspokoić sytuację i znaleźć obszary, w których interesy wszystkich stron się pokrywają.

Kilka pomocnych ćwiczeń i wskazówek praktycznych dotyczących rozwiązywania konfliktów znajdziecie w załączniku.

2. ETAPY PROJEKTU

Wyróżnić można trzy główne etapy projektu: etap wstępny, etap realizacji oraz etap końcowy. W tym rozdziale wyjaśnimy części składowe oraz specyfikę poszczególnych etapów oraz wskażemy ich ważne aspekty, na które należy zwrócić uwagę. W załączniku do tego poradnika znajdziecie dodatkowo karty ćwiczeń, listy kontrolne oraz wskazówki metodyczne dotyczące organizacji poszczególnych etapów. Karty ćwiczeń przygotowaliśmy w sposób, który umożliwi Wam łatwe kopiowanie lub drukowanie.

2.1. ETAP WSTĘPNY – POCZĄTEK PRACY NAD PROJEKTEM

Etap wstępny partycypacyjnego kształtowania projektu obejmuje następujące kroki: **przedstawienie projektu, zbieranie pomysłów, konkretyzację pomysłów oraz sporządzenie harmonogramu prac**. Celem tego etapu jest przedstawienie uczniom zarysu przebiegu projektu oraz ustalenie z nimi kierunku, w którym przedsięwzięcie będzie się rozwijało. Na tym etapie powstają podwaliny motywacji i zaangażowania młodych ludzi w projekt. Przedsięwzięcie zyskuje spójną strukturę, a harmonogram prac zapewnia przejrzyste zarządzanie poszczególnymi zadaniami.

Każda klasa przeznaczy inną ilość czasu na poszczególne etapy. Niektórym klasom uda się przejść wszystkie kroki w jeden dzień. Inne potrzebować będą kilku dni lub wręcz tygodni na każdy z nich. Część grup poświęci np. tylko jedną godzinę na szukanie pomysłów, inne będą zajmować się tym kilka godzin. Znalezienie własnego, dopasowanego do potrzeb grupy tempa i rytmu działań pozostawiamy Wam. Ważne, byście zadbali o następujące elementy, zanim przejście do realizacji projektu:

- klasa została poinformowana o projekcie i rozumie, na czym on polega;
- dobrowolnie zdecydowała się na udział w projekcie;
- zebrała wspólnie pomysły, wybrała najciekawsze z nich – te, które zostaną zrealizowane – i dopracowała je w mniejszych grupach;
- z Waszą pomocą opracowała ogólny plan, z którego wynika, jakie zadanie wykona dana osoba lub grupa i w jakim terminie to zrobi.

Dopiero wtedy możecie przejść z zespołem projektowym do następnego etapu – etapu realizacji.

KROK 1: BRIEFING

BRIEFING → zbieranie pomysłów → harmonogram prac → realizacja → wynik → ocena/dokumentacja

Poprzez briefing, a więc udostępnienie niezbędnych informacji o konkursie, stworzycie ramy projektu, które „dadzą wszystkim uczestnikom orientację i pewność oraz pomogą [odkryć] własne możliwości rozwoju” i zainteresować się projektem (Welter 2012: 15). Dobre planowanie pomoże również uniknąć późniejszych konfliktów, które mogłyby wynikać z obaw dotyczących celu, przebiegu oraz organizacji projektu.

Odpowiednio przeprowadzony briefing umożliwi uczniom i uczniom aktywny udział i zaangażowanie. Dajcie im czas na zadawanie pytań dotyczących konkursu. Ustalcie z klasą, w jaki sposób zadecydujecie o tym, czy zrealizować projekt. Możecie sami wybrać sposób podjęcia decyzji, musicie jednak zadbać o to, by był on transparentny. Jeśli chcecie np., by zadecydowała większość, uczniowie powinni wiedzieć o tym od początku.

Oczywiście możecie również ustalić, że klasa weźmie udział w projekcie tylko wtedy, gdy uda się osiągnąć w tej sprawie konsensus. Jeśli tylko część klasy wyraziła zainteresowanie udziałem w projekcie, możecie zbudować zespół składający się jedynie z tych osób. Wtedy jednak koniecznie musicie dokładnie wyjaśnić, jakie będzie to miało konsekwencje dla pozostałych uczniów i uczennic (np. co będą oni robić w czasie, gdy zespół będzie pracował).

Jeżeli cała klasa uczestniczy w konkursie wyłącznie w wyniku Waszych nalegań, praca nad projektem może kształtować się w sposób mozolny i frustrujący. Istnieje wtedy ryzyko, że to Wy będziecie musieli wszystko zrobić sami lub że zaangażują się tylko nieliczni uczniowie. Byłoby to niesprawiedliwe w stosunku do zmotywowanych osób i zarazem niezgodne z kryteriami udziału w konkursie. Żeby zapobiec takiemu scenariuszowi, możecie wykorzystać opisane poniżej strategie.

STRATEGIA 1:

Dostarczcie uczniom dodatkowych argumentów, które przemawiają za udziałem w konkursie.

Żeby zmotywować klasę, spróbujcie uświadomić uczniom korzyści, które wynikną z uczestnictwa w konkursie. Znaczącym argumentem może być np. szansa wpłynięcia na własną sytuację oraz na bezpośrednie otoczenie; sposobność do pracy nad poprawą panujących warunków zamiast ograniczania się do roli pasywnego krytyka. Z perspektywy partycypacji jest to ważny krok, prowadzący do osiągnięcia przez młodzież samodzielności i odpowiedzialności. Wasi uczniowie dostaną szansę na postępowanie jak dojrzała młodzież obywatele, którzy przejmują odpowiedzialność za poprawę własnej sytuacji w szkole.

Kolejnym argumentem może być zwrócenie uwagi uczniów na wpływ konkursu na trwałą poprawę warunków, w których się uczą.

Perspektywa zdobycia nagrody, nie może być głównym argumentem. Jeśli będzie to jedyny powód udziału w konkursie, uczniowie z pewnością opadną z sił w trakcie trwania projektu, stracą motywację i nie uda im się zrealizować planów. Zaangażowanie w coś na wiele miesięcy możliwe jest zazwyczaj tylko wtedy, gdy wynika ono z wewnętrznego przekonania.

STRATEGIA 2:

Uświadomcie uczniom, że projekt będzie mógł zostać zrealizowany tylko, jeśli uda się zbudować stały zespół, który od początku do końca uczestniczyć będzie w przedsięwzięciu.

Dajcie uczennicom i uczniom kilka dni na zastanowienie, żeby również osoby, które na początku się wahały, mogły się przyłączyć. Być może „ekskluzywny” charakter przedsięwzięcia sprawi, że nagle stanie się ono bardziej atrakcyjne i dołączą do niego nawet niezainteresowani wcześniej uczniowie. Przyjmijcie takie osoby do zespołu. Powinniście jednak na samym początku **ustalić termin, po upływie którego dołączenie do grupy nie będzie już możliwe.**

Niesprawiedliwe byłoby włączanie kolejnych uczniów do zespołu w momencie, kiedy inni zdążyli już zainwestować wiele czasu i energii w projekt. W ten sposób młodzież nauczy się ponosić konsekwencje własnych decyzji. Od pewnego momentu nie powinniście już poszerzać zespołu, również ze względu na to, że sami potrzebujecie pewności, na kogo rzeczywiście możecie liczyć. W załączniku znajdziecie kilka praktycznych wskazówek pomocnych przy przygotowywaniu briefingu.

WASZE WŁASNE OCZEKIWANIA WOBEC PROJEKTU

Na etapie wstępnym powinniście, jako osoby kierujące projektem, uświadomić sobie własne cele i oczekiwania: jakie nadzieje wiążecie z projektem? Jeśli zdacie sobie z tego sprawę, łatwiej będzie Wam świadomie nim kierować. „Ukryte” cele i oczekiwania – to znaczy takie, które podświadomie łączymy z projektem – mogą być czynnikiem, który stanie Wam na przeszkodzie. Oczekiwania, których nie jesteśmy świadomi, mogą oddziaływać na nasze zachowania. Spróbujcie odnaleźć w sobie takie „ukryte” cele, by podczas trwania projektu postępować w sposób świadomy i kontrolowany. W załączniku znajdziecie ćwiczenie, które pomoże Wam zastanowić się tym z wykorzystaniem metody autorefleksji.

KROK 2: ZBIERANIE POMYSŁÓW

briefing → ZBIERANIE POMYSŁÓW → harmonogram prac → realizacja → wynik → ocena/dokumentacja

W ramach tego kroku możecie wczuć się w rolę towarzysza. Jego centralnym elementem jest Wasza gotowość i umiejętność stworzenia przestrzeni, w której uczniowie będą mogli się wypowiedzieć i wymienić opiniami. Po przeprowadzeniu briefingu i podjęciu przez klasę (lub jej część) decyzji o udziale w konkursie pojawia się pytanie, jak dokładnie pracownia ma zostać zmieniona.

Proces zbierania pomysłów powinien się składać z dwóch etapów. Z jednej strony chodzi o pytanie „**Jak powinniśmy zmienić salę lekcyjną, żeby czuć się w niej dobrze i stworzyć atmosferę przyjazną do nauki i pracy?**”, z drugiej zaś – o to, „**Jak chcemy ze sobą współpracować podczas trwania projektu?**”.

W przypadku drugiego punktu należy zwrócić uwagę na kilka kwestii. Ważne jest, aby od samego początku jasno formułować zasady współpracy. Pomoże Wam to, gdy w trakcie pracy pojawią się trudne, konfliktowe sytuacje. Możecie wówczas odnieść się do sformułowanych na początku reguł, które przygotowane zostały nie przez Was, ale wspólnie przez całą klasę. Będzie to miało ogromne znaczenie. Dla młodzieży rówieśnicy są bardzo ważni. Jeśli uczniowie obiecują coś kolegom, będą chcieli koniecznie się tego trzymać.

Pomyślcie o tym, by już na tym wczesnym etapie omówić planowane przedsięwzięcie ze wszystkimi zainteresowanymi. Na bieżąco informujcie dyrekcję o postępach (po tym jak wyrazi ona zgodę na udział w projekcie). Wasze zamiary zakomunikujcie również innym nauczycielom, którzy korzystają z sali. Dzięki temu dacie zarówno im, jak i sobie czas na wypracowanie konstruktywnej płaszczyzny komunikacji na wypadek, gdyby w trakcie projektu doszło do konfliktu interesów. Jednocześnie będziecie mogli zorientować się, jakie są realne możliwości.

Na podstawie tej wiedzy łatwiej będzie Wam ocenić pomysły uczniów i omówić je z nimi. Ciekawe, ale zarazem nierealne pomysły warto już na początku wykluczyć, posługując się przy tym zrozumiałym dla uczniów wyjaśnieniem. W ten sposób unikniecie sytuacji, w której kilka miesięcy po rozpoczęciu projektu musielibyście oznajmić młodzieży, że inny nauczyciel, który korzysta z sali, nie wyraził na coś zgody. Nie zapomnijcie też o włączeniu rodziców w cały proces. Możecie zrobić to listownie lub podczas zebrania. Rodzice są w projekcie kluczowymi partnerami, ponieważ mogą wpływać na gremia szkolne i wspierać poszczególne przedsięwzięcia finansowo lub w inny sposób. Warto odpowiednio wcześniej zadbać o ich zaangażowanie w projekt.

PRECYZOWANIE POMYSŁÓW

W zależności od tego, na jaką metodę generowania pomysłów się zdecydowaliście (zob. załącznik), proces ich konkretyzacji może przebiegać w różny sposób. Grupki uczniów, które zebrały się wokół każdego z pomysłów, powinny zająć się ich sprecyzowaniem. Każda idea musi zostać pogłębiona i rozwinięta. Tak zwany *SMART check* pomoże Wam zarządzać tym procesem na podstawie odpowiednich pytań. Chodzi przy tym również o to, by sprawdzić, czy za każdym z pomysłów kryje się jasno zdefiniowany cel. Każdy pomysł realizowany w trakcie projektu powinien być:

S - skonkretyzowany

Pomysły muszą być opisane jak najkonkretniej – na tyle, by dało się je zrealizować.

Przykład niekonkretny: *Odnowić salę.*

Przykład konkretny: *Pomalować ściany na jasnożółty kolor, a sufit na biało.*

M - mierzalny

Pomysły sformułować trzeba tak, by cel, który chcemy osiągnąć, był jasny. Dzięki temu będzie można później sprawdzić, czy pomysły rzeczywiście zostały zrealizowane.

Przykład niemierzalny: *Pomalować ściany na ładniejszy kolor.*

Przykład mierzalny: *Pomalować ściany na kolor jaśniejszy, niż dotychczas.*

A - atrakcyjny

Pomysły muszą być sprecyzowane tak, by motywowały do zaangażowania w projekt i opisywały pożądany efekt.

Przykład nieatrakcyjny: *Usunąć nieprzejrzyste plakaty ze ścian i opanować chaos.*

Przykład atrakcyjny: *Powiesić na ścianach wyłącznie materiały przygotowane przez uczniów.*

R - realistyczny

Pomysły muszą być możliwe do zrealizowania.

Przykład nierealistyczny: *Usunąć wszystkie stoły i krzesła z sali, a następnie przekształcić ją w pokój odpoczynku.*

Przykład realistyczny: *Urządzić w sali wygodny kącik do siedzenia; wstawić rośliny doniczkowe.*

T - terminowy

Pomysły i cele muszą być osiągalne w ograniczonym czasie. Trzeba wyznaczyć ramy czasowe ich wykonania. Jeśli nie będzie to możliwe, nasze zamiary nie są najprawdopodobniej realistyczne lub konkretne. W obu przypadkach konieczne będzie ich dopracowanie.

Konkretne wskazówki, jak kierować grupą podczas dopracowywania pomysłów, znajdziecie w załączniku. Odpowiednie sformułowanie pomysłów pozytywnie wpłynie na pracę zespołu, ponieważ **precyzyjnie określone zamiary**:

- wyznaczają cele i nadają projektowi kierunek;
- wpływają korzystnie na komunikację: jeśli wszyscy wiedzą, w jakim kierunku zmierza projekt, można uniknąć nieporozumień w zespole.
- pogłębiają motywację: uświadomienie sobie, jakie korzyści wynikną z naszej pracy, zmotywuje nas to działania. Precyzyjna wspólna wizja da nam przedsmak sukcesu, będzie siłą napędową dla członków zespołu i nada całemu projektowi sens;
- zapewniają jakość: dobrze sformułowane, konkretne pomysły pełnią funkcję „drogowskazów” i podnoszą jakość realizacji. Dopiero konkretne wytyczne opisujące cel pozwolą zmierzyć, jak zadowalający jest efekt końcowy oraz przebieg wspólnej pracy.

Po sprecyzowaniu pomysłów należy wybrać osoby, które będą odpowiedzialne za realizację każdego z nich. W załączniku znajdziecie arkusz, który można skopiować i rozdać grupie. Każda grupa będzie mogła nanieść na niego informacje dotyczące tego, kto i w jakim terminie zrealizuje dane zadanie. Formularze, wypełnione przez poszczególne zespoły, posłużą do opracowania harmonogramu prac w trakcie realizacji projektu.

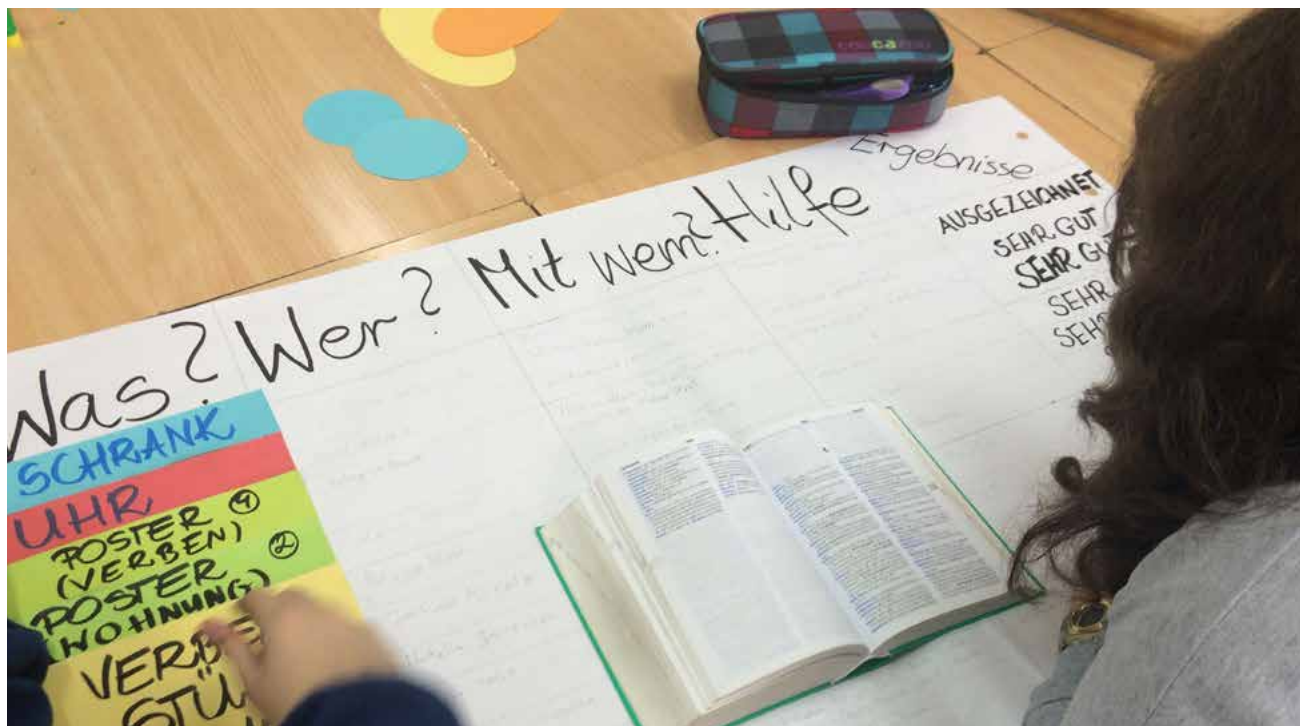
KROK 3: HARMONOGRAM PRAC

briefing → zbieranie pomysłów → HARMONOGRAM PRAC →
realizacja → wynik → ocena/dokumentacja

Po zebraniu pomysłów można już prawie zacząć realizację projektu. Ale nie tak szybko! Konieczne jest najpierw przygotowanie harmonogramu działań, w którym znajdzie się opis poszczególnych celów i zadań oraz terminy ich planowanego wykonania. Żeby to było możliwe, trzeba najpierw sprecyzować pomysły.

Harmonogram działań powinien zostać przygotowany w formie „interaktywnej” tabeli, z której wynikać będzie całkowity czas trwania projektu, podział poszczególnych zadań i termin ich realizacji (zob. załącznik). Tabelę należy opracować razem z zespołem projektowym – np. na dużym, rozwiniętym arkuszu papieru do pakowania, który zostanie wywieszony w sali, tak by wszyscy byli na bieżąco, znali zadania, podział obowiązków i terminy oraz zgadzali się z nimi. Plan działań będzie w dalszym przebiegu projektu podstawą do sterowania i kontrolowania procesu realizacji pomysłów. Dokładne instrukcje, jak wspólnie wykonać plan, znajdziecie w załączniku.

Gdyby w rzeczywistości coś przebiegało inaczej, niż planowaliście (np. zabraknie czasu lub członkowie zespołu zachorują), warto mieć przygotowany „plan B”. Opracujcie wspólnie z uczniami ogólny plan awaryjny, w którym spiszecie sposoby działania w sytuacji, gdyby pierwotny plan działań wymknął się spod kontroli. Wskażcie w nim minimalny stopień zmian w sali lekcyjnej, który chcecie wprowadzić, by móc uznać projekt za udany.

briefing → zbieranie pomysłów → harmonogram prac →
REALIZACJA → wynik → ocena/dokumentacja

2.2. ETAP REALIZACJI

Na etapie realizacji zostaną przeprowadzone wspólnie zaplanowane działania. Grupy, pary lub pojedynczy uczniowie pracują nad zadaniami, do wykonania których się zobowiązali, posługując się przy tym uprzednio przygotowanym planem.

Na tym etapie waszym najważniejszym zadaniem będzie umożliwienie uczniom realizacji zadań, wsparcie ich i koordynacja działań. Musicie zadbać o to, by uczniowie dysponowali niezbędnymi zasobami (takimi jak pomieszczenie, sprzęt, materiały, czas) oraz by w wystarczający, skuteczny i konstruktywny sposób się ze sobą komunikowali.

Aby to umożliwić, zaleca się kombinację wszystkich trzech opisanych powyżej ról koordynatora projektu. Czasem będziecie musieli na tym etapie kierować, a więc dokonywać wyborów i wyznaczać kierunek działania w kluczowych momentach. Czasami wasze zadanie będzie polegać na zarządzaniu, a więc np. na pośredniczeniu między zróżnicowanymi interesami uczniów, tak by udało im się znaleźć jak najlepsze rozwiązanie. W innych momentach będziecie zespołowi towarzyszyć dbając o to, by nikt nie został wykluczony z udziału w projekcie.

Nie podamy Wam konkretnych metod, które powinniście stosować na tym etapie projektu. To Waszym zadaniem jest znalezienie drogi, która będzie odpowiadała całej klasie. Ważne jednak, byście na bieżąco śledzili postępy, np. przez regularnie spotkania zespołu. To Wy będziecie moderować te zebrania i zadbać o ich przebieg. Pamiętajcie o tym, by systematycznie spoglądać na harmonogram działań i przypominać o nim uczniom. Jeśli pojawią się istotne zmiany w ramach czasowych lub w innych kwestiach planowania projektu, dostosujcie do nich harmonogram. Z pomocą taśmy malarskiej i kart moderacyjnych z łatwością możecie przesuwać poszczególne elementy w jego obrębie.

Jeśli w trakcie realizacji planu pojawią się problemy, możecie sięgnąć po listę wybranych pytań znajdującą się w załączniku, która pomoże Wam zorientować się, z czym mogą się wiązać zaistniałe trudności i w jaki sposób szukać ich rozwiązania. Czy chodzi np. o problemy z pracą zespołową? A może o zbyt wąskie ramy czasowe? Być może pojawiły się trudności w porozumieniu między poszczególnymi zespołami zadaniowymi?

briefing → zbieranie pomysłów → harmonogram prac →
realizacja → WYNIK → OCENA/DOKUMENTACJA

2.3. ETAP KOŃCOWY

Etap końcowy to moment na czerpanie korzyści ze zdobytych w trakcie projektu doświadczeń. Etap ten składa się z dwóch głównych zadań: ewaluacji i dokumentacji projektu.

OCENA PROJEKTU

Ocena projektu to swego rodzaju ewaluacja, którą przeprowadzicie wspólnie z uczniami. Jej celem jest zastanowienie się nad tym, co się w projekcie udało, a co i z jakich powodów nie do końca się powiodło. Służy ona własnej refleksji członków zespołu i z tej przyczyny powinna pozostać wewnętrzna, tzn. jej wyniki, jeśli nie są częścią dokumentacji, nie powinny być przekazywane osobom trzecim. W ten sposób powstanie bezpieczna przestrzeń, w której uczniowie mogą się otworzyć, wyrazić własne zdanie i przyznać się do błędów bez obawy przed konsekwencjami.

Ocena służy jednocześnie do przygotowania dokumentacji. Analiza przebiegu projektu dostarczy Wam cennych obserwacji, a o niektórych z nich warto wspomnieć w dokumentacji projektowej – np. o efektach udziału w projekcie, sukcesach zespołu i poszczególnych uczniów itp. Takie spostrzeżenia są możliwe tylko wtedy, gdy zespół podczas wewnętrznej oceny dokładnie przeanalizuje doświadczenia zdobyte w trakcie wspólnej pracy. Klasa może, z Waszą pomocą, wspólnie zdecydować, jak przedstawić sukcesy i porażki w dokumentacji.

Przeprowadzana z klasą ocena projektu powinna składać się z dwóch części:

- **Ocena merytoryczna:** żeby klasa mogła ocenić wspólną pracę w ramach konkursu, trzeba najpierw przypomnieć, jakie dokładnie były początkowe plany. W tym celu prześledźcie wspólnie planowane w sali zmiany. Oceńcie potem, w jakim stopniu pierwotne pomysły i cele udało się zrealizować.

W załączniku znajdziecie listę dodatkowych punktów, o których warto wspomnieć lub na które warto zwrócić uwagę zespołu.

- **Ocena procesowa:** wraz z klasą powinniście oceniać również sposób pracy zespołu podczas realizacji projektu. Wykorzystajcie do tego sporządzony w trakcie briefingu plakat z życzeniami odnośnie wspólnej pracy (zob. podpunkt „briefing” w podrozdziale 2.1. Etap wstępny). Przejdźcie razem z uczniami przez wszystkie punkty, a następnie dokonajcie oceny.

W załączniku znajdziecie listę dodatkowych punktów, na które warto zwrócić uwagę podczas ewaluacji pracy w projekcie (ocena procesowa), jak np. praca zespołowa. Znajdują się tam również metodyczne wskazówki dotyczące przeprowadzenia ewaluacji.

Dokonując oceny projektu nie zapomnijcie o traktowaniu porażek jako szansy do nauki i zdobycia doświadczeń. Takie podejście powinniście przekazać również uczniom. Pozwólcie im na własne obserwacje i potraktujcie je jak wspólnie wypracowane osiągnięcie. Docieńcie sukcesy i znajdźcie odpowiedni rytuał, poprzez który uczniowie i uczennice będą mogli wyrazić wzajemne uznanie. Wskazówki metodyczne znajdziecie w załączniku.

DOKUMENTACJA PROJEKTU

Na końcu projektu sporządźcie razem z zespołem pisemną dokumentację, w której zawrzecie wyniki wybranych obserwacji, pozyskane w trakcie oceny. Dokumentacja posłuży Goethe-Institut za podstawę do ocenienia tego, jak skutecznie Wasz zespół radził sobie z poszczególnymi zadaniami w trakcie projektu.

Dokumentacja jest przeznaczona dla zewnętrznej grupy docelowej (jury Goethe-Institut). Powinna ona oddać najważniejsze sukcesy i największe wyzwania, które miały miejsce w trakcie pracy nad projektem. Ważne, aby spełniała kryteria zawarte w regulaminie konkursu, ponieważ jej treść wpłynie na ocenę Waszej pracy.

Zbiór punktów, do których odnosić powinna się dokumentacja – w formie graficznej lub pisemnej – znajdziecie w załączniku w podpunkcie „Etap końcowy”.

3. BIBLIOGRAFIA

- **Europa Machen 2006** – *Europa Machen! Projektmanagement für ehrenamtliche Projekte und Initiativen*. MitOst-Editionen 3. Berlin 2006.
- **Gieske 2009** – Wiltrud Gieske: *Lebenslanges Lernen und Emotionen. Wirkungen von Emotionen auf Bildungsprozesse aus beziehungstheoretischer Perspektive*. Bielefeld 2009.
- **Kammerlander, Koch, Mc Clelland, Votta 2015** – Lukas Kammerlander, David Koch, Danny Mc Clelland, Fabio Votta: *In Zukunft mit UNS! Selbstbestimmt! Beteiligung in der Jugendgruppe leben. Handreichung Nr. 3 aus dem Projekt: In Zukunft mit UNS! Qualifizierung Jugendlicher in Beteiligungsprozessen*. Hrsg. Von der Baden-Württemberg Stiftung. Stuttgart 2015.
- **Renoldner/Scala/Rabenstein 2014** – Christa Renoldner, Eva Scala, Reinhold Rabenstein: *Einfach systematisch! Systematische Grundlagen und Methoden für Ihre pädagogische Arbeit*. Münster 2014.
- **Welter 2012** – Joachim Welter: *Auf den Kopf gestellt. Wie eine lösungsorientierte Sichtweise den Umgang mit Herausforderungen in der Jugendarbeit verändern könnte*. Stuttgart 2012.
- **Źródła internetowe:**
<http://www.empathie.com/al-weckert-texte/beduerfnisse/>; dostęp 21.10.2015.

4. ZAŁĄCZNIK: ARKUSZE DO ĆWICZEŃ I PRACY

4.1. DO ROZDZIAŁU: ROLE I ZADANIA W PARTYCYPACYJNYM KIEROWANIU PROJEKTAMI

Ćwiczenie: Trzy role koordynatora projektu

Zanim zajmiecie się kompleksowym zagadnieniem partycypacyjnego kierowania projektami, poświęćcie chwilę na refleksję nad własnym zachowaniem. Poniższe ćwiczenie przyda się jako przygotowanie do zadań, które stoją przed osobami kierującymi projektami w ramach konkursu.

Ja i trzy role w partycypacyjnym kierowaniu projektami

Usiądźcie wygodnie i upewnijcie się, że przez najbliższe kilka minut nikt nie będzie Wam przeszkadzał. Odpowiedzcie pisemnie na poniższe pytania. Postarajcie się zachować szczerłość w stosunku do samych siebie i zapisać wszystko, co przychodzi Wam na myśl przy danym pytaniu.

Jak bliskie są Wam te trzy role – rola koordynatora, menadżera i coacha?	
Jakie były Wasze doświadczenia z każdą z tych ról w dotychczasowej pracy nauczycielskiej?	
Która z tych ról przychodzi Wam szczególnie łatwo? Jakie mogą być tego przyczyny?	
Która z tych ról jest dla Was nowa lub mniej naturalna? Jakie mogą być tego przyczyny?	

Udzielcie odpowiedzi na poniższe pytania dla każdej z ról:

- Ja jako koordynator (zadania związane z kierowaniem projektem)
- Ja jako menadżer (zadania związane z organizacją)
- Ja jako coach (towarzyszenie uczniom w trakcie projektu)

Jakie obawy wiążę z tą rolą?

Jakie może być podłoże tych obaw?

W jakim stopniu ta rola może być dla mnie pomocna?

4.2. DO ROZDZIAŁU: ROZWIĄZYWANIE KONFLIKTÓW

Ćwiczenie: Antycypowanie potrzeb innych

Każdy człowiek ma potrzeby – cielesne, psychiczne, duchowe. Jeśli zostaną one spełnione, odczuwamy pozytywne emocje, jeśli zaś nie – negatywne. Konflikty powstają, gdy nasze potrzeby nie są spełniane. Kiedy jednak jesteśmy w stanie nazwać te z nich, które nie mogą zostać zaspokojone, jesteśmy w stanie sformułować życzenia i pracować nad wspólnym rozwiązaniem konfliktu. Z odrobiną wprawy możemy z czasem rozwinąć coraz większą empatię i zrozumienie dla potrzeb innych stron sporu. Łatwiej przyjdzie nam wtedy rozmowa i wypracowanie wspólnych rozwiązań.

Praca projektowa w ramach konkursu może być potencjalnym źródłem wielu konfliktów – ponieważ to, co nowe, nie zawsze jest mile widziane, a różne osoby będą mieć odmienne potrzeby. Jest to zupełnie normalne. Żeby zrozumieć ewentualne potrzeby ważnych dla projektu stron, najlepiej na samym początku przedsięwzięcia wykonać poniższe zadanie. Jeśli w trakcie pracy pojawią się sytuacje konfliktowe, spojrzenie na to ćwiczenie pomoże Wam przypomnieć sobie, jakie potrzeby poszczególnych osób mogły pozostać niezaspokojone.

Wypełnijcie poniższą tabelkę, wpisując własne przypuszczenia.

Osoby związane z projektem	Możliwe potrzeby
Uczniowie z zespołu projektowego	
Inni uczniowie, którzy korzystają z sali lekcyjnej, lecz nie biorą udziału w projekcie	
Dyrektor szkoły	np. stabilność, innowacyjność, uznanie, sukces, bezpieczeństwo
Rodzice uczniów wchodzących w skład zespołu projektowego	
Rodzice uczniów, którzy nie biorą udziału w konkursie, ale korzystają z sali lekcyjnej	
Inni nauczyciele, którzy uczą w sali lekcyjnej	np. uczestnictwo
Inne osoby, które przychodzą Wam do głowy	

Ćwiczenie: Rozpoznawanie i nazywanie własnych uczuć i potrzeb

To ćwiczenie pomoże Wam w trudnych sytuacjach lepiej zrozumieć siebie samych, własne emocje i potrzeby. W ten sposób stworzycie dobrą podstawę do rozwiązywania konfliktów. Jeśli zrozumiecie i nazwiecie własne odczucia, łatwiej będzie Wam otworzyć się na działanie. Znajomość własnych potrzeb pomoże Wam też sformułować życzenia w sposób konstruktywny i zakomunikować je innym.

1. Zapiszcie wypisane poniżej określenia emocji pojedynczo na kartkach A4 i rozłóżcie je w przypadkowej kolejności na podłodze. Wypiszcie również poniższe słowa określające potrzeby i zachowajcie je na później. Będą one potrzebne w drugiej części ćwiczenia.
2. Przywołajcie sytuację, w której zetknęliście się z konfliktem lub z problemem, i wsłuchajcie się w siebie: co odczuwacie w tym momencie? Przejdźcie się wolno po pokoju i przyjrzyjcie się słowom rozłożonym na podłodze. Które emocje w najlepszy sposób opisują to, co odczuwacie? Zdecydujcie się na jedną lub dwie emocje i podnieście kartki z ich określeniami. Resztę kartek zbierzcie i odłóżcie.
3. Rozłóżcie teraz na podłodze kartki ze słowami opisującymi potrzeby. Powtórzcie to samo ćwiczenie, zadając sobie tym razem pytanie o to, jakie potrzeby w danej sytuacji konfliktowej nie zostały spełnione, a więc – jakie niezaspokojone potrzeby doprowadziły do tego, że odczuwaliście dane emocje. Zdecydujcie się na jedno lub dwa słowa, podnieście kartki, na których są zapisane, a resztę zbierzcie i odłóżcie. Możecie zachować je na wypadek, gdybyście chcieli powtórzyć ćwiczenie.
4. Spójrzcie na kartkę z określeniem potrzeby, którą wybraliście. Czy na podstawie tego słowa jesteście w stanie sformułować życzenie? Potrzebę uczestnictwa można przykładowo przekształcić w następujące życzenie: „Życzę sobie, bym mógł/mogła wnieść w projekt moje opinie i umiejętności, wpływając korzystnie na wynik końcowy”. Wypróbujcie kilka różnych sformułowań.
5. Czy możecie sobie wyobrazić, że wypowiedacie te życzenia w konkretnej sytuacji? Jakie byłyby tego skutki?

Lista emocji człowieka (za: Rost, cyt. Gieske 2009: 273)

strach, zwątpienie, przerażenie, trwoga, panika, zawiść, zazdrość, zakłopotanie, wstyd, żal, smutek, obawa, rozbicie, zmartwienie, niechęć, frustracja, irytacja, antypatia, agresja, wściekłość, gniew, nienawiść, przekora, uraza, złość, rozdrażnienie, radość z cudzego nieszczęścia, pogarda, wstręt, odraza, tęsknota, niepokój, niecierpliwość, tęsknota za domem, sympatia, współczucie, litość, wzruszenie, czułość, miłość, szacunek, wdzięczność, pragnienie, wzburzenie, pasja, żądza, pożądanie, radość, zadowolenie, ulga, szczęście, wesołość, rozbawienie, uczucie triumfu, pycha, entuzjazm

Lista potrzeb człowieka (w oparciu o <http://www.empathie.com/al-weckert-texte/beduerfnisse/>, dostęp 21.10.2015)

potrzeby fizjologiczne: powietrze, woda, ruch, pożywienie, sen, mieszkanie, ciepło, zdrowie, leczenie, siła, przeżycie

potrzeba autonomii: wolność, samostanowienie

potrzeba integralności (bycie w zgodzie z sobą): autentyczność, harmonia, jednoznaczność, zgodność z posiadanymi wartościami, tożsamość, indywidualność

potrzeba bezpieczeństwa: ochrona, orientacja, jasność, prywatność, struktura

potrzeba wczucia się: empatia, zrozumienie, równe traktowanie, sprawiedliwość

potrzeba więzi: uznanie, bliskość, przynależenie, miłość, intymność/seksualność, wsparcie, szczerość, wspólnota, bezpieczeństwo, szacunek, kontakt, akceptacja, wymiana, otwartość, zaufanie, przyjaźń, czujność, uwaga, tolerancja, współpraca

potrzeba odprężenia: odpoczynek, wyciszenie, zabawa, lekkość, spokój

potrzeby duchowe: harmonia, inspiracja, porządek, spokój (wewnętrzny), radość, humor, urozmaicenie, równowaga, szczęście, estetyka

potrzeba rozwoju: wkład, wzrost, uznanie, informacja zwrotna, sukces, kreatywność, sens, znaczenie, efektywność, kompetencja,

uczenie się, radość, smutek, kształcenie się, zaangażowanie

potrzeba kontroli/wpływu: współtworzenie, informacja

LISTA KONTROLNA - Kreatywne pytania, które pomogą Wam poradzić sobie z konfliktami/problemami

Poniższe pytania wywodzą się z doradztwa systemowego. Przydają się one szczególnie wtedy, kiedy nie możemy znaleźć rozwiązania lub wręcz czujemy, że sytuacji, w której się znajdujemy, nie da się rozwikłać. Wypisane poniżej pytania pomogą Wam zwrócić uwagę na Wasz niewykorzystany potencjał.

Przeznaczcie chwilę na zanotowanie odpowiedzi na niektóre z pytań. Następnie przeczytajcie wszystkie odpowiedzi jeszcze raz. Czy przez ten „samodzielny trening” Wasza perspektywa zmieniła się w jakiś sposób?

Zestaw pytań:

Do czego mój problem/konflikt może się pozytywnie przyczynić?	
Co może pogłębić problem/konflikt? Jakie zachowanie z mojej strony mogłoby doprowadzić do zaostrzenia sytuacji?	
Co (wpiszcie w tym miejscu imię osoby, której zdanie cenicie) powiedziałby/powiedziałaby na temat tego problemu/konfliktu? Co by mi doradził/doradziła?	
Wyobraźcie sobie, że w nocy wydarzył się cud i problem/konflikt nagle został rozwiązany. Czy możecie opisać, co dokładnie się zmieniło po zniknięciu problemu? Po czym możecie poznać, że problem/konflikt został rozwiązany? Jak dokładnie czujecie się w tej sytuacji?	
Kto/co może mi pomóc w rozwiązaniu problemu/konfliktu?	
Czy udało mi się wcześniej skutecznie rozwiązać podobny problem/konflikt? Co mi w tym pomogło? Co dokładnie zrobiłem/zrobiłam?	

4.3. DO ROZDZIAŁU: ETAP WSTĘPNY

BRIEFING

PROPOZYCJA METODY PRZEPROWADZENIA BRIEFINGU

1. Przedstawcie uczniom podstawowe informacje dotyczące konkursu (arkusz roboczy „Briefing”). Zaprezentujcie je w sposób obrazowy – tak, by były dostępne również po zakończeniu zajęć. Możecie też skopiować arkusz i rozdać go uczniom podczas prezentacji zawartych w nim informacji.
2. Odpowiedzcie następnie na forum na ewentualne pytania dotyczące konkursu.
3. Dajcie uczniom trochę czasu na zastanowienie się, czy chcą wziąć udział w konkursie. Podajcie dokładny termin, do którego czekać będziecie na informację, czy uczniowie są zainteresowani udziałem.
4. Kiedy termin upłynie, zapytajcie uczniów o zdanie.

Arkusze robocze „Briefing”

Konkurs „Niemiecki ma klasę” Goethe-Institut w Warszawie

Cele: Klasy uczące się języka niemieckiego przekształcają wspólnie salę do jego nauki tak, aby stała się przyjazną przestrzenią i wspierała proces dydaktyczny.

Przed przystąpieniem do dokonania zmian zespół projektowy powinien skonsultować plany ze wszystkimi, których będą one bezpośrednio lub pośrednio dotyczyły, np. z dyrekcją szkoły, rodzicami, innymi nauczycielami.

W trakcie realizacji projektu zespół uczy się języka niemieckiego w sposób zorientowany na działanie.

Czas trwania: konkurs całoroczny

Nakład pracy w projekcie: Zespół składa się z nauczyciela języka niemieckiego oraz z grupy uczniów. Zespół spotyka się regularnie po lekcjach i (na tyle, na ile jest to możliwe) również na zajęciach języka niemieckiego. Członkowie zespołu planują wspólnie zmiany, przeprowadzają je razem i dokumentują poszczególne kroki oraz rezultat końcowy. Klasa uczy się zarządzania projektami i pracy zespołowej. Realizując projekt uczniowie – członkowie zespołu konkursowego uczą się języka niemieckiego zgodnie z potrzebami wynikającymi z danego etapu.

Rozstrzygnięcie konkursu: Jury konkursowe oceni osiągnięcia zespołów na podstawie nadesłanej dokumentacji. Szczegółowe informacje dostępne są w aktualnym regulaminie konkursu.

Niezależnie od wyników konkursu nagrodą dla każdego z zespołów będzie możliwość kontynuowania nauki we wspólnie zaaranżowanej sali.

ĆWICZENIE „JA I MOJE CELE”

Jakie osobiste cele wiążecie z udziałem w konkursie „Niemiecki ma klasę”? Jeśli je sobie uświadomicie, będziecie w stanie bardziej rozważnie kierować projektem. Ukryte cele, a więc cele, które nieświadomie łączymy z przedsięwzięciem, tworzą oczekiwania, o których niewiele wiemy, a które mimo wszystko sterują naszym postępowaniem. Poniższe ćwiczenie pomoże Wam konstruktywnie rozprawić się z „ukrytymi celami”.

Poświęćcie 30 minut na pisemną odpowiedź na następujące pytania:

Do czego mój problem/konflikt może się pozytywnie przyczynić?	
Jakie są moje osobiste cele, wychodzące poza projekt i kierowanie nim?	
Jakie inne osobiste cele i oczekiwania wiążę z projektem i kierowaniem nim?	
Wyobraźcie sobie, że nie udało Wam się osiągnąć tych celów, że wasze oczekiwania nie zostały spełnione. Co się wówczas stanie? Co zrobicie? Jak będziecie się czuć?	
Które z moich celów da się z powodzeniem zrealizować w ramach projektu?	
Z realizacji których celów mogę zrezygnować?	

Przeczytajcie dokładnie swoje odpowiedzi. Czy zauważyliście coś szczególnego? Zapiszcie swoje obserwacje.

LISTA KONTROLNA - BRIEFING

Kryteria	V
Wszyscy uczniowie dysponują tymi samymi informacjami.	
Uczniowie mogli zadać pytania dotyczące konkursu i otrzymali na nie odpowiedź.	
Uczniowie mogli wyrazić swoje zdanie	
Mieli oni czas na zastanowienie się w spokoju, czy chcą wziąć udział w konkursie.	
Wiemy, kto weźmie udział w projekcie.	

ZBIERANIE POMYSŁÓW

METODA I: ZBIERANIE POMYSŁÓW Z POMOCĄ PYTANIA „CO CHCEMY ZMIEŃĆ W SALI?”

BURZA MÓZGÓW I:

1. Wprowadźcie zasady:

Żadna propozycja nie jest zła – wszystkie pomysły są dozwolone.

Nie komentujemy i nie krytykujemy – na tym etapie wszystkie pomysły i propozycje są mile widziane.

2. Zadajcie uczniom pytanie „Co musi się zmienić, żebyśmy czuli się w sali dobrze i mogli w niej lepiej pracować?”.
3. Poproście uczniów o przedstawienie wszystkich pomysłów dotyczących aranżacji sali, które przychodzą im do głowy.
4. Zapisujcie na tablicy wszystkie propozycje, które wymienia uczniowie. Najlepiej będzie, jeśli zapiszecie pomysły w sposób przypadkowy, tak by nie powstawały listy, na których niektóre propozycje znajdą się na górze, a inne na samym dole. Upewnijcie się, że wszyscy mogli dojść do słowa i że dobrze zrozumieliście wszystkie propozycje. Jeśli nie jesteście pewni, dopytajcie, czy rzeczywiście macie na myśli to samo, co autor pomysłu.
5. W następnym kroku możecie razem z klasą przejść przez wszystkie zebrane pomysły. Wyszukajcie wspólnie te, których realizacja szczególnie dobrze wpłynęłaby na atmosferę panującą podczas nauki w sali. Te, które nie są realistyczne (np. ich realizacja byłaby za droga) lub mogłyby źle wpłynąć na atmosferę (np. pomalowanie ścian na czarno lub na inny ciemny kolor) odłóżcie na bok.

Dajcie uczniom czas na zastanowienie się na głos, które pomysły można przyporządkować do tych dwóch kategorii.

6. Upewnijcie się, że każdym z pomysłów zainteresowana jest przynajmniej jedna osoba. Przejdźcie w tym celu przez wszystkie pomysły; te, którymi nikt się nie interesuje, odłóżcie na bok. W ten sposób powstanie zbiór pomysłów na zmiany w sali lekcyjnej, który odpowiada życzeniom uczniów (lub przynajmniej ich części); który jest realistyczny i wesprze uczniów w nauce.

Burzę mózgów przeprowadzić możecie również w zmienionej formie:

1. Podzielcie klasę na grupy składające się z 3–4 osób, aby w ich ramach uczniowie zebrali pomysły na zmiany, których można dokonać w sali.
2. Rozdajcie grupom markery i karty moderacyjne, żeby uczniowie mogli zapisać na nich swoje pomysły. Niech wypiszą na każdej z kart tylko jedną propozycję (10 minut).
3. Poproście grupy o zaprezentowanie na plenum pomysłów powstałych podczas wspólnej pracy.
4. Niech każda grupa przyklei za pomocą taśmy malarskiej swoje propozycje do tablicy tak, by dało się je później przesunąć.
5. Pomóżcie uczniom sprecyzować pomysły – jeśli pojawiają się zbliżone do siebie propozycje, powinny zostać umieszczone na tablicy obok siebie, tak by powstały spójne pola tematyczne.
6. W dalszych krokach postępujcie z zaproponowanymi pomysłami tak, jak we wcześniejszym opisie burzy mózgów na plenum (Burza mózgów I).

BURZA MÓZGÓW II

1. Zadajcie uczniom pytanie „Co musi się zmienić, żebyśmy czuli się w sali dobrze i mogli w niej lepiej pracować?”.
2. Zanotujcie na tablicy wszystkie propozycje wysunięte przez uczniów. Najlepiej będzie, jeśli zapiszecie pomysły w sposób przypadkowy, w kole, tak by nie powstawały listy, na których niektóre propozycje znajdują się na górze, a inne – na samym dole.
3. Upewnijcie się, że wszyscy mogli dojść do słowa i że dobrze zrozumieliście wszystkie propozycje. Jeśli nie jesteście pewni, dopytajcie, czy rzeczywiście macie na myśli to samo, co autor pomysłu.
4. Przepiszcie zebrane pomysły na kartki w formacie A3 lub na chmurki z kufra moderacyjnego. Każdy pomysł, który padł w trakcie burzy mózgów, powinien znaleźć się na osobnej kartce.

5. Rozłóżcie karty z pomysłami na podłodze. Pozwólcie uczniom przejść się po sali i przyrzuć wszystkim propozycjom.
6. Rozdajcie uczniom po trzy samoprzylepne „punkty” i pozwólcie im zagłosować na pomysły, których realizację najbardziej popierają. W tym celu uczniowie przykleją po jednym „punkcie” na wybrane karty z propozycjami.
7. Zobaczcie wspólnie, które pomysły otrzymały najwięcej „punktów”. Koniecznie powinny one zostać zrealizowane.
8. W odniesieniu do pozostałych pomysłów możecie zastosować następującą metodę: wszystkie pomysły, które otrzymały przynajmniej dwa punkty, mogą zostać zrealizowane.
9. Zbierzcie imiona osób zainteresowanych realizacją poszczególnych pomysłów. Zapiszcie je na kartkach z odpowiednimi propozycjami. W ten sposób powstaną grupy, w których uczniowie będą pracować w trakcie projektu.

METODA II: TARGOWISKO POMYSŁÓW

Zbieranie pomysłów z pomocą pytania „Co chcemy zmienić w sali?”

1. Rozdajcie uczniom po trzy kolorowe kartki z kuferka moderacyjnego.
2. Dajcie uczniom trzy minuty na zapisanie pomysłów, które chcieliby zrealizować w sali (po jednym pomysłem na kartce).
3. Upewnijcie się, że podczas pracy w sali panuje cisza, lub włączcie cichą muzykę. Ważne, by wykonując to zadanie, uczniowie nie rozmawiali ze sobą i pracowali bez zakłóceń.
4. Po upływie trzech minut poproście uczniów o przyklejenie kartek za pomocą taśmy malarzkiej do własnych koszulek tak, żeby każdy mógł przeczytać, co zostało na nich napisane.
5. Poproście uczniów, żeby wstali, przeszli się po sali i porozmawiali ze sobą, jakby byli na targowisku. Upewnijcie się, że będą mieć wystarczająco miejsca do dyspozycji. Jeśli sala lekcyjna jest za mała, można przeprowadzić ten etap na korytarzu, o ile macie na to zgodę. Uczniowie mogą podejść do każdego, kogo pomysł uznają za interesujący.
6. Zadając sobie nawzajem pytania, powinni oni dowiedzieć się, co dokładnie autorzy propozycji mieli na myśli. Mogą również wspólnie rozwinąć pomysły. Po skończonej rozmowie

uczniowie przechodzą do kolejnej osoby. Uczniowie, którzy zauważą, że mają zbliżone zainteresowania, powinni stworzyć grupę i przemieszczać się dalej razem, bądź też razem przyjmować „gości”. Pod koniec tego etapu powinno powstać kilka grup, które zebrały się wokół konkretnych pomysłów. „Nośniki pomysłów” mogą pozostać też same, jeśli ich własne propozycje wydają im się ważne, ale nie udało im się znaleźć innej osoby, która byłaby nimi zainteresowana.

7. Po powstaniu zespołów zadbajcie o to, by w klasie znów zapanował spokój, i zapytajcie, jakie są plany poszczególnych grup. Poproście każdy zespół o zapisanie wspólnego tematu i imion członków na chmurce lub kartce A3.
8. Upewnijcie się wspólnie, że wszystkie pomysły wpłynęłyby pozytywnie na atmosferę nauki.
9. Przekształćcie wspólnie (na forum) pomysły, które nie są zgodne z celami projektu i dlatego powinny zostać zmienione.

METODA III: ZAPROPONOWANIE LISTY POMYSŁÓW NA ZMIANY W SALI

Zdecydujcie się na tę metodę tylko wtedy, gdy zespół nie jest w stanie zaproponować własnych pomysłów.

1. Zaprezentujcie klasie wstępną listę pomysłów, które można zrealizować w sali.
2. Przepytajcie, jaki jest stosunek uczniów do poszczególnych pomysłów. Oznaczcie propozycje, które zostaną zaakceptowane.
3. Zapytajcie, kto chce się zająć danym pomysłem.
4. Zapiszcie imiona osób, które zgłoszą się do poszczególnych pomysłów – w ten sposób powstaną zespoły, które będą wspólnie pracować.

Pomysły na zmiany w aranżacji sali	Uczniowie, którzy chcą się tym zająć
np. malowanie ścian	
np. wieszanie zasłon	
np. aranżacja ścian z wykorzystaniem plakatów do nauki	
np. wyposażenie sali w dywan lub wykładzinę	
np. przygotowanie wygodnego kąca do siedzenia	
np. zaopatrzenie sali w rośliny	
np. zmiana ustawienia ławek	

ZBIERANIE REGUŁ WSPÓLNEJ PRACY ZA POMOCĄ PYTANIA „JAK CHCEMY WSPÓŁPRACOWAĆ ZE SOBĄ W TRAKCIE PROJEKTU?”

1. Podzielcie uczniów na grupki składające się z 3–4 osób.
2. Poproście grupy o wypisanie życzeń odnoszących się do sposobu wspólnej pracy w projekcie. Jako pomoc możecie podać kilka przykładów, takich jak „trzymanie się wspólnych ustaleń” czy „punktualność”.
3. Rozdajcie grupom po 3–4 karty do moderacji i poproście o zapisanie życzeń (10–15 minut).
4. Poproście kolejne grupy o przedstawienie propozycji. Przysłuchajcie się wypowiedziom uczniów, a po zakończeniu prezentacji zbierzcie karty i przyczepcie je do tablicy lub flipchartu. Upewnijcie się, że wszyscy słuchają i dobrze rozumieją to, co powiedzieli inni.
5. Zbudujcie pola tematyczne – z kartek zapisanych przez uczniów – na tablicy/flipcharcie, przypinając podobne propozycje obok siebie.
6. Po przedstawieniu przez wszystkie grupy ich życzeń zapytajcie zespół, czy na tablicy/flipcharcie znalazły się propozycje, z którymi ktoś się nie zgadza. Przedyskutujcie to w zespole, tak by wszyscy uczniowie wspólnie podjęli decyzję co do tego, które z życzeń spotkały się z akceptacją wszystkich uczestników.
7. Wywieście wizualizację zaakceptowanych życzeń dotyczących wspólnej pracy przy projekcie w widocznym miejscu.
8. Zatrószcie się o to, by obraźliwe, dyskryminujące i źle wpływające na naukę propozycje, jeśli się pojawiają, nie zostały dopuszczone lub by zespół przedyskutował je wspólnie. Na ostatecznej liście życzeń powinny się znaleźć tylko konstruktywne propozycje. Jeśli będziecie musieli ingerować w pracę uczniów, uzasadnijcie Waszą interwencję.

LISTA KONTROLNA – POMYSŁY

Kryteria	V
Wszyscy członkowie zespołu mogli przedstawić własne pomysły i opinie.	
Zaproponowane pomysły zostały zebrane.	
Pomysły, którymi zajmą się grupy robocze lub odpowiedzialne za nie osoby, zostały sprecyzowane i mogą zostać zrealizowane.	
Wszyscy wiedzą, jakie pomysły zostaną zrealizowane w trakcie projektu i dlaczego właśnie one.	
Realizacją każdego z wybranych pomysłów zajmie się grupa robocza składająca się z co najmniej dwóch osób.	

HARMONOGRAM PRAC

Precyzowanie pomysłów:

1. Rozdajcie grupom po jednym egzemplarzu listy kontrolnej „Precyzowanie pomysłów” i dajcie uczniom czas na konkretyzację pomysłów, nad których realizacją pracują. Na koniec tego ćwiczenia członkowie każdej grupy roboczej powinni sformułować swój pomysł w nowy, aktualny sposób i zapisać go.
2. Te na nowo sformułowane pomysły (bądź też powiązane z nimi zadania) grupy powinny nanieść na dwa egzemplarze formularza „Zadania”.
3. Upewnijcie się, że każda grupa zachowa dla siebie jeden z wypełnionych formularzy, a drugi przekaże Wam.

Uwaga: Jeśli grupa sformułuje więcej niż jedno zadanie związane z realizacją danego pomysłu, musi wypełnić więcej formularzy – po jednym dla każdego zadania.

LISTA KONTROLNA DLA GRUP ROBOCZYCH „PRECYZOWANIE POMYSŁÓW”

Kryteria	V
Czy pomysł jest wystarczająco konkretny? Czy jest jasne, co dokładnie ma zostać zrobione?	
Po czym będziemy mogli poznać, że pomysł został zrealizowany?	
Czy pomysł jest realistyczny? Jeśli nie, jak można sformułować go w inny sposób, tak by stał się realistyczny?	
W jakim terminie pomysł musi zostać zrealizowany?	

FORMULARZ DLA GRUP ROBOCZYCH „ZADANIA”

Co dokładnie trzeba zrobić?	
Kto to zrobi?	
W jakim terminie zostanie to zrobione?	
Jakie materiały będą do tego potrzebne?	

METODA OPRACOWANIA HARMONOGRAMU PRAC

1. Poproście członków grup roboczych o wymienienie zadań, które wpisali do formularza (lub formularzy) „Zadania”.
2. Zapiszcie każde z zadań na karcie moderacyjnej.
3. Poproście zespół o przygotowanie podłużnego plakatu przedstawiającego oś czasu.
4. Zaznaczcie na osi poszczególne tygodnie od rozpoczęcia do zakończenia projektu.
5. Wspólnie z zespołem przyczepcie karty z zadaniami do osi, zaznaczając przy tym moment (tydzień), w którym trzeba dane zadanie wykonać.
6. Do każdej karty zadania dodajcie imię osoby, która będzie za nie odpowiedzialna (znajdziecie je na wypełnionych formularzach).
7. Na oś czasu możecie nanosić także inne istotne terminy, np. datę klasówki lub ferii.
8. Nanieście na oś czasu również dokumentację i ocenę projektu jako osobne zadania.
9. Jeśli jest to możliwe, umieśćcie powstały w ten sposób harmonogram pracy w widocznym miejscu w sali.

LISTA KONTROLNA – HARMONOGRAM CZASU I ZADAŃ

Kryteria	V
Poszczególne grupy sprecyzowały swoje pomysły.	
Każda grupa robocza opisała pomysł, za który jest odpowiedzialna, w formie konkretnych zadań i wypełniła dla każdego z zadań formularz „Zadania”.	
Posiadacie kopię każdego z wypełnionych formularzy.	
Zadania naniesione zostały na oś czasu; wszyscy wiedzą, jakie terminy ich obowiązują.	
Do każdego zadania przydzielono co najmniej jedną odpowiedzialną osobę.	
Wszystkie inne ważne dla Was i dla zespołu daty naniesione zostały na oś.	

4.4. DO ROZDZIAŁU: ETAP REALIZACJI

LISTA KONTROLNA – ETAP REALIZACJI

ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA POSZCZEGÓLNE ZADANIA

Kryteria	V
Poszczególne grupy sprecyzowały swoje pomysły.	
Czy umożliwiłem/umożliwiłam pojedynczym osobom lub parom przejęcie koordynacji poszczególnych zadań? Jeśli nie, jak mogę to umożliwić? (samodzielnie wybrać, poprosić o wybranie, znaleźć chętnych)	
Czy wyjaśniliśmy, na czym dokładnie polegają zadania uczniów odpowiedzialnych za koordynację? (organizacja, komunikacja, wsparcie, trzymanie się terminów, włączenie innych, dopuszczenie wszystkich do słowa itp.)	
Czy wszyscy wiedzą, na czym polegają zadania nauczyciela w projekcie?	

ZESPOŁY ZADANIOWE

Kryteria	V
Czy każdy członek zespołu projektowego otrzymał zadanie do wykonania?	
Czy zadania wszystkich grup są jasne?	
Czy wiadomo, kto, w której grupie przejmie dane zadanie?	

ZARZĄDZANIE CZASEM

Kryteria	V
Czy mamy harmonogram pracy? Czy jest on realistyczny? Czy uwzględnione zostały wszystkie ważne terminy?	
Czy uzgodniliśmy wspólnie terminy? Czy są one realistyczne?	
Czy uczniowie też uważają, że terminy są realistyczne?	
Czy wszyscy znają terminy? Czy harmonogram prac został umieszczony w widocznym miejscu w sali? Czy pamiętamy o nim podczas spotkań zespołu?	
Czy przypominam uczestnikom o zbliżających się terminach?	

KOMUNIKACJA

Kryteria	V
Czy sposób komunikacji między osobą kierującą projektem a zespołem jest jasny? W jaki sposób nauczyciel porozumiewa się z uczniami?	
Jak porozumiewają się ze sobą członkowie poszczególnych grup roboczych? Czy i gdzie potrzebują wsparcia?	

ZASOBY (SPRZĘT, MATERIAŁY, SALA ITP.)

Kryteria	V
Czy wszyscy dysponują przestrzenią i materiałami niezbędnymi do wykonania zadań?	
Czego brakuje i jak możemy to zdobyć?	

4.5. DO ROZDZIAŁU: ETAP KOŃCOWY

OCENA PROJEKTU

Jakie cele pośrednie udało się osiągnąć w projekcie? Jakich nie udało się osiągnąć i dlaczego?	
Jakie sukcesy odnieśliśmy podczas trwania projektu? Co zrobiliśmy, by było to możliwe?	
Jakie trudności wystąpiły? Dlaczego? (np. błędy w zakresie planowania projektu lub formułowania celów, czynniki zewnętrzne)	
Co udało się szczególnie dobrze?	
Praca zespołowa: jakie nastroje panowały w zespole? Czy zdarzały się konflikty? Dlaczego? Jak je rozwiązaliśmy? Jakie mocne strony mamy razem jako zespół? Jak przebiegło kierowanie projektem?	
Osobiste doświadczenia: które momenty najbardziej Ci się podobały? Z których przeżyć wolałbyś/wolałabyś zrezygnować? Czy i w jakim stopniu jesteś zadowolony/zadowolona z wyników/z przebiegu pracy/z własnego zachowania w projekcie? Co następnym razem można by zrobić inaczej? Co zrobilibyście w ten sam sposób?	

METODA OCENY I: EWALUACJA SOCJOMETRYCZNA

1. Sformułujcie stwierdzenia dotyczące tematów, co do których uzyskać chcecie od zespołu informację zwrotną. Te stwierdzenia mogą być sformułowane w sposób pozytywny lub negatywny. Najlepiej będzie, jeśli przemieszacie oba warianty. Przygotujcie maksymalnie 5 zdań, do których uczniowie będą musieli się ustosunkować.
2. Ułokujcie po przeciwnych stronach sali dwa niewidoczne „bieguny”. Jeden z nich będzie przyporządkowany do odpowiedzi „Całkowicie się zgadzam”, drugi natomiast odpowiedzi „Zupełnie się nie zgadzam”. Mniej więcej w środku będzie ułożona odpowiedź „Zgadzam się tylko częściowo”.
3. Wyjaśnijcie klasie znaczenie „biegunów” i przestrzeni między nimi.
4. Poproście uczniów o ustosunkowanie się do przedstawionych stwierdzeń – im bardziej się z danym zdaniem zgadzają, tym bliżej „bieguna” oznaczającego „Całkowicie się zgadzam” powinni się ustawić. Im bardziej dane stwierdzenie nie pokrywa się z ich odczuciami, tym bliżej „Zupełnie się nie zgadzam” powinni się znaleźć. Pomiędzy oboma biegunami uczniowie mogą ustawiać się tak, jak chcą.
5. Po przeczytaniu każdego ze stwierdzeń obserwujcie zachowanie uczniów. Kiedy wszyscy się ustawią, zapytajcie uczniów stojących w różnych miejscach o ich stosunek do przytoczonej wypowiedzi.
6. Jeśli któryś z uczniów nie będzie chciał udzielić komentarza, zaakceptujcie to. Powtórzcie tę samą procedurę przy każdym z przygotowanych stwierdzeń.

Przykłady stwierdzeń:

- Jestem zadowolony/zadowolona z wyników pracy projektowej.
- Mogłem/mogłam w trakcie pracy wykorzystać moje umiejętności
- Mogliśmy lepiej zorganizować pracę.
- Udział w projekcie wzbogacił mnie wewnętrznie.

METODA OCENY II: CICHĄ EWALUACJĄ

1. Przygotujcie plakaty, pośrodku których znajdzie się po jednym pytaniu, które chcecie zadać uczniom.
2. Każde z pytań zapiszcie pośrodku kartki w formacie A2, tak by pozostało dużo wolnego miejsca, które uczniowie będą mogli wypełnić.
3. Rozłóżcie kartki w sali (lub na ławkach) i poproście uczniów o udzielenie pisemnej odpowiedzi na pytania. Uczniowie mogą również dodać komentarze do odpowiedzi innych osób. W ten sposób powstanie pisemna dyskusja.
4. Wyjaśnijcie uczniom zasady: zabronione są głośne rozmowy, dozwolona jest tylko komunikacja pisemna.
5. Upewnijcie się, że każdy uczeń ustosunkował się do każdego z pytań lub zapisał coś na każdym z plakatów.
6. Rozłóżcie plakaty pośrodku sali i rozpocznijcie „wernisaż”. Dajcie uczniom 10 minut na przyjrzenie się plakatom i przeczytanie znajdujących się na nich odpowiedzi.

METODA OCENY III: TORT KONKURSOWY

1. Narysujcie na papierze do flipchartu duży okrąg i zaznaczcie środek.
2. Podzielcie koło na tyle sektorów tej samej wielkości, ile tematów chcecie poddać ewaluacji. Poprowadźcie linie przez środek okręgu, tak by powstał „tort”.
3. W każdym z sektorów zapiszcie kwestię, do której będzie się on odnosił (np. wyniki, praca zespołowa, własna odpowiedzialność, partycypacja innych nauczycieli w projekcie, nastrój w trakcie pracy itp.).
4. Rozwieście plakaty i poproście uczniów o podejście i naniesienie po jednym punkcie na każdy z sektorów. Im większe zadowolenie w danej kwestii, tym bliżej środka okręgu powinien się znaleźć punkt. Im mniejsze zadowolenie – tym bliżej krawędzi.
5. Upewnijcie się, że wszyscy postawili po jednym punkcie w każdym z sektorów.

6. Gotowy plakat pozwoli rozpoznać, jak zadowoleni z pracy w projekcie byli uczniowie, gdzie należy szukać największych sukcesów (sektory z największą liczbą punktów blisko środka okręgu), a gdzie – największych deficytów (sektory z największą liczbą punktów na krawędzi lub z rozproszonymi punktami).

Rytuał na zakończenie:

Listy z życzeniami

1. Poproście uczniów o to, żeby zapisali swoje imiona na kopertach.
2. Zbierzcie koperty i powieście je na ścianie.
3. Dajcie uczniom czas na zapisanie na kartach moderacyjnych po jednym krótkim liście do każdego z członków zespołu. Liściki te zaczynać mogą się na przykład tak: „W trakcie projektu nauczyłem/nauczyłam się doceniać w Tobie przede wszystkim to, że”.
4. Gotowe listy należy włożyć do kopert poszczególnych uczniów. W ten sposób w każdej z kopert znajdą się informacje, które wszyscy członkowie zespołu chcą przekazać danej osobie.
5. Po skończeniu możecie rozdać wypełnione koperty ich właścicielom. Każdy może przeczytać pocztę skierowaną do niego.

Jeśli obawiacie się, że w kopertach uczniów znajdą się nieodpowiednie wypowiedzi (listy mogą być pisane w sposób anonimowy), możecie postąpić w następujący sposób:

1. Poproście uczniów o wypisanie na kartce imion wszystkich członków zespołu i zapisanie przy każdym z nich cechy, którą szczególnie cenią w danej osobie.
2. Zbierzcie kartki i przetnijcie je tak, by każde imię i przyporządkowana mu cecha znalazły się na osobnym fragmencie.
3. Sprawdźcie przy tym, czy wszystkie wypowiedzi zostały sformułowane z szacunkiem.
4. Rozdajcie powycinane informacje ich adresatom.

DOKUMENTACJA PROJEKTU

KATALOG TEMATÓW - DOKUMENTACJA

Jak zachowywaliśmy się jako zespół (w trakcie zbierania pomysłów, organizacji zadań, rozmów z innymi aktorami, którzy pośrednio lub bezpośrednio byli związani z projektem)?	
Jak przebiegała nasza współpraca (np. regularne spotkania, komunikacja itp.)?	
Czego mogliśmy się nauczyć podczas projektu?	
Jak przebiegała praca zespołowa?	
Jakich zmian dokonaliśmy? Jak możemy opisać proces przeprowadzania zmian?	
Jakie efekty osiągnęliśmy z pomocą projektu?	
Jaki wpływ miał projekt na nas jako grupę/jednostki?	

IMPRESSUM

**PORADNIK POWSTAŁ W RAMACH PROJEKTU
„NIEMIECKI MA KLASĘ”**

Wydawca

Goethe-Institut w Warszawie
ul. Chmielna 13 A
00-021 Warszawa

www.goethe.de/polska
www.goethe.de/polska/nmk

Dyrektor Działu Językowego

Ulrike Würz

Koordynacja projektu

Ewa Dorota Ostaszewska

Autorka

Silvena Garelova

Tłumaczenie z języka niemieckiego

Monika Łagowska

Fragmenty poradnika pochodzą z „Partizipation in der Schule – Ein Praxisleitfaden” Juliane Ostrop wydane przez Deutsches Rotes Kreuz Generalsekretariat, Team Kinder-, Jugend- und Familienhilfe, Carstenstr. 58, 12205 Berlin, www.DRK.de

Redakcja

Maciej Skowera

Layout i realizacja

leniva°
www.lenivastudio.com

Druk

Chroma

© Goethe-Institut

ZDJĘCIA:

Adam Burakowski: s. 18, 26

Andrzej Pomianowski: s. 25

Anna Wręga: s. 15

Robert Wróblewski: s. 10

Pozostałe zdjęcia pochodzą z archiwum projektu.

Wydawca dołożył wszelkich starań, by dotrzeć do wszystkich właścicieli i dysponentów praw autorskich do zdjęć zamieszczonych w poradniku.